

Vasemmiston tulevaisuus

Muistio 9.6.2015 [versio 12, valmis julkaistavaksi]

Heikki Patomäki

Maa- ja ympäristöpolitiikan professori, Helsingin yliopisto
Puoluehallituksen jäsen, vasemmistoliitto

1. Johdanto
2. Vasemmistoliiton kannatuksen kehitys 1990-2015
3. Iso kuva: uusliberalisaatio itseään vahvistavana prosessina
4. Refleksiivisyys kapitalistisessa markkinayhteiskunnassa: identiteettipolitiikan muuttuvat rintamalinjat
5. Vasemmistoliiton uskottavuusongelman historialliset kerrostumat
 - SKDL
 - Lipposen hallitukset
 - Kataisen hallitus
 - Toimintakulttuuri
6. Vaalit 2015: yllätystappion määräytyminen
 - Rakenteellinen valta
 - Media
 - Raha
 - Kampanja
7. Kohti tulevaisuutta: Syrizan ja Podemoksen esimerkit
8. Poliitiikan teoriaa: populismi ja opportunisti, retoriikka ja totuus
 - Laclau populismi-teoria
 - Laclau vs. Arendt ja Bhaskar
 - Kerrostuneen toiminnan malli
9. Kansallisen toisin toimisen rajat ja mahdollisuudet
 - Euroopan unionin valta
 - Yhteenkietoutunut maailmantalous
 - Kansallisen talouspolitiikan ja autonomian mahdollisuudet rajat
10. Pitäisikö vasemmisto perustaa uudelleen?
 - Puolueen nimi ja johto
 - Puolueen toimintakulttuuri
 - Itse puolue ja sen organisaatio
11. Kriisien ja oppimisen dialektiikka: skenaarioita vuosille 2015-25
12. Johtopäätöksiä

1. Johdanto

Sdp:n ja vasemmistoliiton yhteinen paikkamäärä eduskunnassa on jo lähes puolittunut vuoden 1995 vaaleista, jolloin laajasti ymmärretty vasemmisto sai merkittävän vaalivoiton. Silloin puolueilla oli 85 kansanedustajaa, nyt enää 46. Jos vihreät lasketaan mukaan, vuonna 1995 paikkoja oli 94, nyt 61. Samana aikana perussuomalaiset ovat nousseet 38 kansanedustajan puolueeksi. Tästä voisi äkkiä päätellä minne vasemmiston äänet ovat menneet: perussuomalaisten nousu on tapahtunut vasemmiston kustannuksella.

Tommi Uschanov sai aikaan pienen kohun Helsingin Sanomissa 10.5.2015 julkaistulla artikkelillaan ”Sdp ja vasemmistoliitto voivat jopa kadota eduskunnasta”. Uschanov epäilee, että ”vasemmiston tukijat ovat iäkkäitä, eivätkä he loikkaa niinkään muihin puolueisiin kuin hautaan”. Nuorisoon vanha työväenliike ei vetoa. Ani harva heistä on tehtaissa töissä.

Tulkinnat vasemmiston tilanteesta ja tulevaisuudesta perustuvat liian usein likinäköisiin tässä-ja-nyt tyyliin pohdintoihin, joissa päähuomion saavat demograafiset siirtymät, työvoiman koostumuksen muutokset, oletukset siitä mikä on modernia ja vetoavaa, imagot ja markkinointistrategiat. Puolueiden identiteetti ”vasemmistopuolueena” otetaan usein annettuna, ilman että pohditaan, mitä vasemmisto tarkoittaa. Vasemmiston kriisi ei kuitenkaan koske vain Suomea eikä se alkanut 1990-luvulla vaan jo kymmenkunta vuotta ennen kylmän sodan päättymistä, silloin kun Margaret Thatcher (1979) ja Ronald Reagan (1981) nousivat valtaan. Britanniassa käännekohta oli oikeastaan jo velkakriisi 1976.

Prosessin kuluessa monet sosiaalidemokraattiset ja sosialistiset puolueet ovat etsineet uutta ”kolmatta tietä”, mikä on yleensä tarkoittanut uusliberalististen ideoiden omaksumista ja niihin perustuvia markkinointistrategioita mediassa. Esimerkiksi Suomen SDP:stä tuli tässä mielessä ehkä lähinnä keskusta-oikeistolainen puolue jo PaaVo Lipposen aikana. Keskustelu siitä, kuinka paljon perinteisiä sosiaalidemokraattisia arvoja ja ideoita puolueeseen enää mahtuu, on jatkunut taukoamatta jo kolmattakymmenettä vuotta.

Toisaalta eurokriisin myötä on Euroopassa noussut esiin uusia menestyksekkäitä vasemmistopuolueita, erityisesti Syriza Kreikassa ja Podemos Espanjassa. Monet ovatkin kääntäneet katseensa eteläiseen Eurooppaan. Mitä näistä kokemuksista voisi oppia?

Tässä muistiossa yritän asettaa vasemmiston kriisin laajempaan kontekstiin ja eritellä sen syvempiä – myös politiikan teoreettisia – syitä. Samalla kuitenkin keskityn nimenomaan Suomen vasemmistoliittoon puolueena ja erittelen sen erityisiä ongelmia tässä laajemmassa kehikossa. Miksi suomalainen vasemmisto ei vaikuta uskottavalta, mikä sen toimintakulttuurissa on vikana, miten sen organisoitumisen muotoja voitaisiin kehittää?

Asetan myös kysymyksen siitä, pitäisikö vasemmisto perustaa uudelleen? Pääargumentti on, että vasemmisto on kriisissä, ja että tämä kriisi on tilaisuus uudistaa puolue tai mahdollisesti myös perustaa uusi vasemmistopuolue, ainakin metaforisessa mielessä. Äänestäjät ovat aiempaa liikkuvampia, joten syvemmällä analyysillä ja ajanmukaisella puolueen uudistamisella voidaan saada aikaan merkittävä kannatuksen laajeneminen.

Kuten analyysin kuluessa tulee käymään ilmi, vasemmiston yksi ongelma on – moninaisten uskottavuusongelmien ja heikon paatoksen lisäksi – kansallisvaltiokeskeisyys. Itseen vahvistava uusliberalisaatio-prosessi kumpuaa paljolti tilan hallintaan liittyvästä vallasta.

Territoriaalisen valtion hallintakyky on rajattu sen alueelle, mutta yritykset, pankit ja sijoittajat voivat toimia varsin vapaasti maailmantalouden kaikilla alueilla.

Vaikka kansalliselle toisin toimiselle olisikin tosiasiaa tilaa myös globalisoituneessa maailmassa, on epätodennäköistä, että käänne voisi ensisijaisesti tapahtua erillisissä valtiosaarekkeissa. Siksi myös poliittisten organisaatioiden pitäisi globalisoitua. Syrizan esimerkki kertoo, miten vaikea on toteuttaa edes hyvin maltillista ja varovaista käännettä kohti nykyistä sosiaalidemokraattisempaa suuntaa (kunnianhimoisemmista tavoitteista puhumattakaan), ellei takana ole laajempaa poikkikansallista liikettä.

2. Vasemmistoliiton kannatuksen kehitys 1990-2015

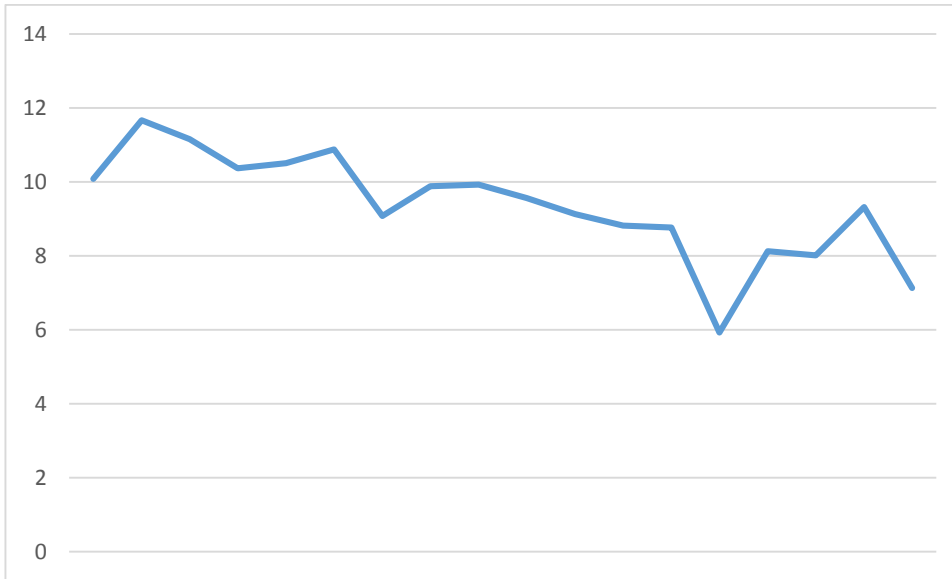
Vasemmistoliiton perustaminen vuonna 1990 oli ratkaisu tuolloin akuuttiin identiteetti- ja uskottavuusongelmaan. Neuvostotyyllisen kommunismin moraalinen vararikko oli täydellinen. Varsinkin SKP:n kollektiivinen jäsenyys SKDL:ssä teki mahdottomaksi jatkaa vanhalta pohjalta. Oli siis perustettava uusi puolue, jonka keskeiseksi merkityksellistäjäksi hyväksyttiin termi ”vasemmisto”. Tuo termi voi saada monia erilaisia merkityksiä.

Alun perin jako vasemmistoon ja oikeistoon oli metonyymi (sana tai ilmaisu, jota käytetään toisen merkityksessä ja joka on siihen läheisesti ja usein erityisesti paikkaan liittyvä nimi; esimerkiksi sana ”Washington” voidaan käyttää metonyyminä Yhdysvaltain hallitukselle). Ranskan vallankumouksen kansalliskokouksessa vasemmisto ja oikeisto viittasivat istumajärjestykseen. Radikaalimpaan muutokseen pyrkivät istuivat vasemmalla. Merkitykset ovat muuttuneet moneen kertaan ja ovat avoimia uudelleen määrittelyille.

Vasemmistoliiton johtaviin periaatteisiin ovat kuuluneet sosiaalisen tasa-arvon ja egalitarismin ihanteet. Vasemmisto on heikoimpien puolella; vasemmisto on solidaarinen ja kannattaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Viimeisen neljännesvuosisadan ajan myös demokratia, ekologisuus ja rauha ovat olleet vasemmisto-tavoitteiden ytimessä. Näiltä pohjilta on tehty lukuisia poliittisia ohjelmia niin vaaleja varten kuin yleensä.

Kuviosta 1 näkyy vasemmiston vaalikannatuksen kehitys kuntavaaleissa, eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa. Trendi on laskuvoittoinen. Kannatus painui alle 10%:n vuonna 1999 ja on sen jälkeen edelleen hitaasti laskenut. Europarlamenttivaaleissa on ollut heilahtelua, vuoden 2009 vaaleissa kannatus tippui 5,93%:in, mutta 2014 se nousi 9,32%:in. Kunnallisvaaleissa ja eduskuntavaaleissa kannatus on hiipunut hitaasti mutta varmasti, pohjanoteerausena vuoden 2015 eduskuntavaalit, joissa kannatus jäi 7,13%:in. Eurovaaleista puhdistettu trendi on tasaisen laskeva.

Kuvio 1: Vasemmistoliiton vaalikannatus 1991-2015 (prosenttia äänistä)

Äkkikatsomalta trendiä voisi yrittää tulkita Uschanovin ikääntymis- ja kuolemahypoteesin kautta, vaikka alamäki on ollut selvästi hitaampaa kuin vanhimpien ikäluokkien poismeno.¹ Jäsenistön kehityksestä Uschanovin hypoteesi selittää toki jonkinmoisen osan. Joka vuosi puolerekisteristä pyyhitään satoja kuolleita pois ja kun kokonaisjäsenmäärä on noin 10,000, se on suhteellisesti melko paljon. Myös varsinkin maakunnissa näkyy, että tilaisuuksiin tulee paljon menneiden vuosikymmenien aktivisteja.

Muu evidenssi ei kuitenkaan tue Uschanovin hypoteesia. Esimerkiksi syksyn 2013 puoluebarometrin (TNS Gallup) mukaan vasemmistoliittoon suhtautuvat suopeimmin nuoret ja enenevässä määrin myös koulutetut ihmiset.² Vasemmiston profiili vaikuttaa yllättävän pitkälti samanlaiselta kuin vihreiden. Mitä vanhemmasta henkilöstä on kyse, sitä todennäköisempää on nuiva suhtautuminen vasemmistoliittoon, ja päinvastoin, mitä nuoremasta henkilöstä on kyse, sitä todennäköisempää on positiivinen suhtautuminen. Suurinta vasemmiston suosio näyttäisi olevan opiskelijoiden keskuudessa. Vuoden 2014 ja 2015 vaaleissa vasemmiston ehdokkaista selvässä nousussa olivat ennen kaikkea nuoret yliopistollisen koulutuksen saaneet naiset. Tämä on yhteensopivaa puoluebarometrin tulosten kanssa, mutta sotii Uschanovin hypoteesia vastaan.

Jos puolueista etsii vanhojen ihmisten suosimia puolueita, niin ne olisivat keskusta ja kokoomus, osin myös SDP. Puolet ylemmän akateemisen tutkinnon suorittaneista ja yli 60% johtajista ja ylemmistä toimihenkilöistä suhtautuvat myönteisesti kokoomukseen. Myös hyvät tulot korreloivat kokoomuksen kannatuksen kanssa selvästi. Korkeatuloiset hyvissä asemassa olevat ovat todennäköisesti vanhempia kuin kansalaiset keskimäärin.

¹ Vuoden 1999 70-vuotias olisi 86-vuotias vuonna 2015. Suomessa miesten eliniän odote on 77,5 vuotta ja naisten 83,5 vuotta, joten merkittävän osan heistä pitäisi olla kuollut ennen näin korkean iän saavuttamista.

² TNS Gallupin tekemän kyselyn tulokset jaettiin puoluehallituksen käyttöön 11.11.2013.

Vasemmiston kohdalla tulot korreloivat *negatiivisesti* vasemmistomielisyyden kanssa, *poikkeuksena kuitenkin erittäin hyvätuloiset*, joiden keskuudessa vasemmiston suosio näyttäisi vahvistuvan verrattuna kannatukseen keskituloisten joukossa. Yksi mielenkiintoinen huomio on myös se, että työttömistä 53% suhtautuu erittäin myönteisesti tai myönteisesti perussuomalaisiin, mutta vain 36% heistä suhtautuu samalla tavalla suopeasti vasemmistopuolueisiin (luku on suurin piirtein sama vasemmistoliitolla ja SDP:llä). Perussuomalaiset näyttäisivät lisäksi ankkuroituneen ammattikoulutettujen ja vain vähän koulutusta saaneiden keskuuteen selvästi paremmin kuin vasemmistoliitto, SDP:stä puhumattakaan. Tämä tukee tulkintaa, jonka mukaan perussuomalaisten nousu on tapahtunut nimenomaan vasemmiston ja SDP:n kustannuksella.

3. Iso kuva: uusliberalisaatio itseään vahvistavana prosessina

Uusliberalismi saavutti ideologisen johtoaseman maailmalla ja Suomessa 1980-luvun kuluessa, vaikka ensimmäiset isot askeleet siihen suuntaan otettiin jo 1970-luvulla. Maat alkoivat Yhdysvaltojen johdolla siirtyä kelluvien valuuttakurssien järjestelmään ja purkaa rahoitusmarkkinoiden sääntelyä. Myös verotuksen progression keventäminen ja eriarvoistuminen alkoivat toteutua joissakin maissa jo 1970-luvulla. Suomessa ratkaisevia käännteitä oli kolme: rahamarkkinoiden vapauttaminen 1980-luvulla, mikä johti kuplaan ja romahdukseen, lamapolitiikka 1990-luvun alussa, ja Paavo Lipposen hallitukset 1995-2004.

Uusliberalismi on oppi, joka kehystää ja tulkitsee yhteiskunnalliset ongelmat markkina-ajattelun ja sen tehokkuus-, vapaus- ja oikeudenmukaisuus-ihanteiden kautta. Uusliberalisti uskoo näin tulkittujen ongelmien olevan ratkottavissa luomalla tilaa itseään sääteleville kilpailullisille markkinoille. Markkinat puolestaan edellyttävät yksityisomistusta ja hyödykkeistämistä. Asiat on saatava yksityisen omistamisen piiriin ja kauppatavaraksi. Jos yksityistäminen tai ulkoistaminen ei käytännössä ole mahdollista, organisaatioiden sisään voidaan luoda hallinnollisiin järjestelyin simuloidut markkinat ja tulosvastuun periaatteet.

Monet prosessit ovat itseään vahvistavia. Itsensä vahvistaminen tapahtuu positiivisen palautekytkennän kautta: A tuottaa lisää B:tä mikä puolestaan lisää A:n määrää. Tyypillinen itseään vahvistava yhteiskunnallinen prosessi perustuu seuraavien kolmen mekanismin toimintaan:

- 1) **Valta.** Poliitikassa on aina sääntöjä, jotka määräävät miten asialista muodostetaan, kuka saa osallistua keskusteluihin, ja miten päätökset tehdään. Pienikin muutos valtasuhteissa tarkoittaa, että yksi joukko toimijoita saa lisää valtaa muuttaa pelin sääntöjä. Jos nuo toimijat tarttuvat mahdollisuuteen muuttaa pelin sääntöjä, prosessista tulee helposti itseään vahvistava. Poliittinen asetelma, jossa yhden toimijajoukon täytyy aluksi ajaa oma tahtonsa läpi avoimen konfliktin kautta (vallan ensimmäinen ulottuvuus), voi ajan kuluessa muuttua asetelmaksi, jossa valtasuhteet ovat niin epätasaiset, että ennakoitavat reaktiot ja asialistan kontrolli (vallan toinen ulottuvuus) ja hiljainen annettuna otetun kielen ja kehystämisten manipulaatio (kolmas ulottuvuus) tekevät avoimen konfliktin tarpeettomaksi.
- 2) **Institutionalisaatio.** Muutos valtasuhteissa ja asteittain myös vallitsevassa maailmankuvassa johtaa usein institutionaalisiin muutoksiin. Poliittiset ohjelmat ja instituutiot suunnitellaan sellaisiksi, että niitä on vaikea muuttaa. Instituutioiden

suunnittelijat haluavat usein estää kilpailijoitaan muuttamasta niitä. Joskus he haluavat sitoa myös omat kätensä (esimerkiksi estääkseen inflaation aiheuttamisen). Poliittiset ohjelmat ja instituutiot myös luovat vallankäyttäjiä ja eri tasojen johtajia ja toimitsijoita, joilla on ”oma lehmä ojassa”. Näin instituutioiden uudelleenjärjestelyt syventävät valtasuhteiden muutosta.

- 3) **Oppiminen.** Ihmiset ovat mukautuvia ja sopeutuvia, ja he etsivät sellaisia näkökohtia, jotka tukevat (ainakin näennäisesti) heidän omia tai vallitsevia tulkintoja. Ristiriidat ja kritiikki yhdistetään usein epäsovivaan käyttäytymiseen tai riitelyyn, ja näitä useimmat pyrkivät välttämään. On myös strategisia tilanteita, joissa näyttää, että paras lopputulos saavutetaan toteuttamalla muiden odotukset. Odotuksista tulee helposti itseään toteuttavia: kaikkien odottaessa toistensa toteuttavan nuo odotukset, ne myös toteutetaan. Ihmiset oppivat myös yleistämällä. Kun toimijat reagoivat toistensa toimintaan jollain tyypillisellä tavalla, vakiintuva vuorovaikutus alkaa puhua yleistetyn maailmankuvan tai ”kulttuurin” puolesta. Toimijat voivat näin ikään kuin lukita itsensä kiinni yhteen erityiseen tulkintaan maailmasta, joka asteittain alkaa myös muokata heidän tapaansa olla ja toimia.

Yksityisten kilpailullisten markkinoiden ja niiden toimintaperiaatteiden alan laajeneminen on muokannut ja muokkaa yhteiskunnallista todellisuutta juuri tällaisten mekanismien kautta (1-3). Kehitys on Suomessa jatkunut jo neljännesvuosisadan. Kehityksen kuluessa myös ihmisten toimijuus ja maailmassa olemisen tapa on alkanut asteittain muuttua. Ajatellaan esimerkiksi vaikka siivousta, joka aletaan ostaa siivousyritykseltä, jonka palvelukseen organisaation omat siivoojat siirtyvät vanhoina työntekijöinä. Seuraavassa vaiheessa siivousyrityksen työntekijät siirretään yrittäjiksi, joilta palvelu ostetaan. Siivoojista on tullut yksityisyrittäjiä, jotka myyvät palvelujaan minimikorvauksella.

Toinen esimerkki voisi olla yliopiston professori, joka oli valtion virkamies vuoteen 2009 asti. Nyt hänet palkkaa yksityinen yliopisto toistaiseksi voimassaolevaan työsuhteeseen. Häneltä odotetaan tehokkuutta määrämittaisten suoritteiden tuotannossa ja ulkoisen rahoituksen hankkimisessa. Vaikka valtio edelleen käytännössä rahoittaa yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen, professorin asema, rooli ja tehtävät ovat olennaisesti muuttuneet. Myös hänestä on tullut eräänlainen markkinatoimija tai ”yrittäjä”.

Uusliberalisaatioon kuuluu pyrkimys alentaa verotusta ja erityisesti sen progressiota ja toisaalta vähentää julkista menonkäyttöä. Ajan myötä myös tämä muuttaa sekä strategisia valintatilanteista että vallitsevaa kulttuuria. Ajatellaan vaikka hammaslääkärinä, joka pohtii omaa ja lastensa tulevaisuutta. Hän ei voi enää välttämättä luottaa julkisen terveydenhuollon laatuun tai saatavuuteen, oman eläkkeensä riittävyyteen tai lastensa koulutuksen maksuttomuuteen. Hän pohtii eläkesäästäjäksi ryhtymistä ja yksityisen sairausvakuutuksen ottamista, ja lisäksi hän alkaa säästää rahaa lastensa koulutukseen. Näiden paineiden alla verojen maksaminen alkaa tuntua aiempaa enemmän taakalta.

Markkinayhteiskunnassa vallitseva kulttuuri muotoutuu myös kulutuksen kautta, viihteen kulutus mukaan lukien. Yhtäältä ihmisillä on taipumus jäljitellä kaikkein varakkaimpien (kerska)kulutusta, jota he havainnoivat usein television sarjojen ja viihdeohjelmien kautta. Toisaalta ihmisten tarpeet ja halut muokkautuvat paljolti kapitalistisen markkinatalouden sisällä: mainonta ja markkinointi eivät ainoastaan luo eroja eri hyödykkeiden ja merkkien välillä, vaan tuottavat sellaisen mielen ja tietoisuuden, jota leimaa halu kuluttaa yhä lisää.

Kun kilpailullisten markkinoiden ala laajenee yhteiskunnassa, ihmisistä muotoutuu yhä enemmän yksiulotteisia talousrationaalisia hyödyn ja voiton maksimoijia, konsumeristeja, ja viime kädessä myös hedonisteja, nautintojen tavoittelijoita. Eksistentiaalisten muutosten myötä myös poliittiset asetelmat muuttuvat. Yksilökeskeisiltä oman edun tavoittelijoilta, joiden tietoisuus on atomisoitunut ja hajaantunut, puuttuu geo-historiallinen ja sosiologinen mielikuvitus, kyky ymmärtää toisten näkökulmaa, kokonaisuuksia ja laajempia yhteiskunnallisia prosesseja. Sanalla sanoen heistä tulee eettisesti ja poliittisesti yhä oikeistolaisempia. Tämä puolestaan asettaa poliittiset puolueet – ja varsinkin vasemmistolaisia arvoja kannattavat puolueet – vaikean valinnan eteen.

Koko kentän siirtyessä oikealle mekanismien 1-3 kautta, myös puolueet tekevät helposti samoin. Sosiaalidemokraattiset ja sosialistiset puolueet uusliberalisoivat omaa ohjelmaansa ja imagoaan. ”Radikaali vasemmisto” jää jäljelle ajamaan sosiaalidemokraattisia tavoitteita. Puolueiden muuttuminen on osa itseään vahvistavaa yhteiskunnallista prosessia ja osaltaan vahvistaa positiivista palautekytkentää uusliberalisaation ja oikeistolaistumisen välillä.

4. Refleksiivisyys kapitalistisessa markkinayhteiskunnassa: identiteettipolitiikan muuttuvat rintamalinjat

Mikään prosessi ei voi vahvistaa itseään loputtomasti. Yhteiskunnallista todellisuutta ei voi myöskään palauttaa yhteen itseään vahvistavaan prosessiin. Voidaan esimerkiksi puhua refleksiivisestä modernisaatiosta, jossa yhteiskunnalliset toimijat tulevat yhä itse-tietoisemmiksi omien tekojensa ja yhteiskunnallisten prosessien vaikutuksesta itseensä. Refleksiivisyyteen kuuluu myös tulevaisuuden seurausten ennakointi.

Osin tällaisen refleksiivisyyden lisääntyminen voi olla yhteensopivaa uusliberalisaation kanssa. Vallitseva hallinta-mentaliteetti pyrkii ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä hintasignaalien ja rahakannustumien kautta. Myös mielen ja kehon muokkaamisen teknologiat voivat palvella oman itsensä markkinoitavuuden ja markkinatehokkuuden tavoitteita. Kaikki asiat onnellisuudesta menestykseen voidaan esittää yksilövalintoina, joihin itse kukin itse voi vaikuttaa erilaisten taito-tietojen ja aineiden tai välineiden avulla. Oma mieltä keho ja habitusta viritellään markkinahenkisesti kauneusleikkausten, mielialalääkkeiden, kehonrakennuksen ja konsulttitohtorien mukautumiskursseilla.

Samasta temasta on kuitenkin olemassa myös yhteiskunnallisempi ja syvällisempi versio. Ulrich Beckin ”toinen modernisaatio” viittaa prosessiin, jossa aiemmat modernisaation versiot kyseenalaistetaan paljolti niiden tarkoittamattomien negatiivisten seurausten takia. Ilmastonmuutos ja ympäristöliike ovat tästä malliesimerkki. Usein toinen modernisaatio yhdistetään sellaiseen eettis-poliittiseen oppimiseen, jossa ihmisistä tulee aiempaa enemmän maailmankansalaisia. Kansalaiset oppivat ajattelemaan yhteiskunnallisia ongelmia laajempien kokonaisuuksien kautta. Refleksiivisyyden lisääntyminen tässä mielessä voi olla vastatendenssi uusliberalisaatiolle, varsinkin, jos se johtaa kapitalistisen markkinayhteiskunnan ja siinä vallitsevan kulttuurin kritiikkiin tavalla tai toisella.

Tällaisessa yhteiskunnassa identiteettipolitiikka saa monia muotoja, myös vastauksena konkreettisiin poliittisen talouden olosuhteisiin. Vallitsevan talouspolitiikan seurauksena

yhä harvemmalla on pysyvä työpaikka; epävarmat työsuhteet ja korkea työttömyys luovat turvattomuutta. Kasvun hiipuessa ja kriisien kohdatessa, osa väestöstä syrjäytyy työmarkkinoilta. Kun koulutuksen ja terveydenhuollon järjestelmät eriytyvät, osa väestöstä jää asteittain niiden ulkopuolelle. Mahdollisuudet ovat yhä epätasa-arvoisemmin jakautuneita. Ennennäkemätön vauraus yhdistyy merkittävien väestönosien köyhyyteen.

Jos ja kun ihmisiltä ja kansalaisilta puuttuu sosiologinen mielikuvitus, ongelmista on helppo syyttää huonosti käyttäytyviä yksilöitä (esimerkiksi yksinhuoltajaäitejä) ja varsinkin erilaisia ”muukalaisia”. Joillekin kamppailut työpaikasta maahanmuuttajien kanssa ovat käsin kosketeltavaa todellisuutta. Työtön rakennusmies näkee, kuinka virolaiset ovat vieneet ”hänen työpaikkansa”. Eläkeläinen pelkää rapautuvien julkisten palveluiden puolesta, kun hän näkee somalit ja venäläiset samassa terveystieteidenkeskusjonossa. Arkiset kokemukset yleistetään; ulkoinen nähdään uhkana monella tasolla.

Syntipukkien etsiminen ja yhteiskunnallisten asioiden turvallistaminen käyvät käsi kädessä. Mitä tarkoittaa turvallistaminen? Toimijat tuottavat turvallistamista esittämällä jonkun asian eksistentiaalisesti uhaksi ja dramatisoimalla sitä. Turvallistaminen laukaisee poikkeustoimenpiteitä, joihin voi kuulua (ylimääräisten) resurssien kohdentaminen, ihmisoikeuksista tai muista oikeuksista tinkiminen ainakin joidenkin ryhmien kohdalla, tavanomaisten demokraattisten menettelytapojen ohittaminen, salailu jne.

Itse tuottamiensa vaikutusten kautta uusliberalismilla on siis taipumusta asteittain synnyttää ”laki ja järjestys”-uuskonservatismia ja sisäänpäin kääntyvää kansallismielisyyttä, joka tuottaa turvallistamista. Yksilökeskeisen oikeistolaisuuden rinnalle nousee arvokonservatiivinen ja kansallismielinen populismi. Nationalismi on perimmiltään ryhmäkuntaista egoismia ja itsekeskeisyyttä. Syntipukkien puolestaan korvaa yhteiskunnallisten suhteiden ja prosessien ymmärtämisen. Nimeämällä ongelmista vastuussa olevan vihollisen populistit pystyy keräämään taakseen laajaa rintamaa, vaikka mitään kunnollista tai uusliberalismista poikkeavaa sisällöllistä ohjelmaa ei olisikaan.

Individualisoituminen ja markkinapohjaistuminen ovat laajemmassa historiallisessa katsannossa osa sitä modernisaation projektia, joka on kyseenalaistanut kaiken vanhan ja pysyvän. Samalla kun tämä kehitys on tyhjentänyt merkityksiä ja tehnyt olemisestamme ikään kuin ontompaa, se on avannut tilan vapautumiselle aiemmista alistamisen muodoista. Tämä emansipatorinen projekti saa kaukupohjaa refleksiivisestä modernisaatiosta.

Niinpä naiset, seksuaaliset vähemmistöt ja maahanmuuttajat ovat ryhtyneet ajamaan yhtäläisiä oikeuksiaan ja usein myös heittäytyneet identiteettipolitikointiin. Perinteisiä merkitysrakenteita on pyritty purkamaan auki ja hajottamaan tai moniarvoistamaan. Samalla on kehkeytynyt uusia poliittisen korrektiuden muotoja, varsinkin niiden alakulttuurien sisään, joissa tällainen oppiminen on jo edennyt pitkälle, ja joissa se on myös jo institutionalisoitu esimerkiksi erilaisten kiintiöjärjestelmän kautta.

Refleksiivisesti moderni identiteettipolitiikka asettuu arvokonservatiivista kansallispopulismia vastaan. Toisaalta tällainen identiteettipolitiikka selittää myös, miksi varsinkin akselilla vihreät – vasemmisto (johon myös SDP:n voidaan katsoa osin kuuluvaksi) yksi menestyksen avain on siinä, että ehdokas edustaa perinteisesti alistettuja tai vähäosaisia identiteettejä. Keski-ikäiset valkoiset suomalaiset heteromiehet eivät enää ole ”in”, vaikka jotkut heistä voivatkin tulla valituksi.

5. Vasemmistoliiton uskottavuusongelman historialliset kerrostumat

Jokaisella puolueella on omat vastustajansa, eli kaikki ne, jotka suhtautuvat puolueeseen kielteisesti tai hyvin kielteisesti. Perussuomalaisten nousu on uudelleen polarisoinut suomalaista poliittista kenttää. Monet tukevat heitä innokkaasti, mutta toiset inhoavat sydämensä pohjasta. Aivan kuten vastaavilla puolueilla muualla Euroopassa, perussuomalaisilla identiteettipoliittikka saa joskus suoranaisten muukalaisvihamielisiä muotoja. Puolueen sisältä kuuluu jopa rasistisia kannanottoja.

Vasemmistoliitolla on omat rasisitteensa ja uskottavuusongelmansa, jotka heijastavat erilaisia historiallisia kerrostumia ja näkyvät myös puolueen toimintakulttuurissa. Vaikka vasemmistoliiton perustamisen tarkoitus oli luoda katkos kylmän sodan aikaisiin vastakkainasetteluihin, yhdistetään SKDL:n perintö edelleen puolueeseen. Toisaalta puolue on olemassaolonsa aikana ollut mukana kolmessa hallituksessa, jotka ovat osallistuneet uusliberalisaatio-kehitykseen Suomessa. Puolueen toimintakulttuurissa on niin jäänteitä aiemmista historiallisista kerrostumista kuin merkkejä kiistoista ja jaoista puolueen sisällä.

5.1. SKDL:n perintö

Uuden puolueen perustivat 1980-luvulla vaikuttaneet vasemmistoryhmät ja -puolueet. Irtiotto SKDL:stä ja sen identiteetistä ja sisäisistä riidoista onnistui vain osittain. Aiemmat kokemukset elivät toimijoiden muistissa. Vastavuoroiset odotukset pitivät yllä jännitteitä.

1990- ja 2000-luvuilla jakaviksi tekijöiksi puolueen sisällä nousivat suhtautuminen uusliberalisaatioon ja läntisiin kansainvälisiin järjestöihin, osin Euroopan unioniin, mutta erityisesti Natoon. Kuinka pitkälle yksityistämiset, ulkoistamiset, julkisten menojen säästöt tai leikkaukset sekä kilpailullisten markkinoiden alan laajentaminen ovat hyväksyttävissä? Miten pitäisi suhtautua Euroopan unionin taistelujoukkoihin tai yhä läheisempään kumppanuuteen Naton kanssa? Suvi-Anne Siimeksen lähtö puheenjohtajan paikalta vuonna 2006 oli seurausta näistä debateista. Siimes syytti vaikeuksistaan puolueessa ”entisiä taistolaisia”, jotka hänen mielestään jarruttivat ”välttämättömiä uudistuksia”. Pian Siimes ilmoitti eroavansa myös vasemmistoliitosta. Vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa Siimes tuki kokoomuksen ehdokasta, EVA:n johtaja Risto E. J. Penttilää.

Puolueen sisällä vanhat asetelmat siis elävät siten, että debateissa käyttöön otetaan vanhoja luonnehdintoja toisista (”änkyrä”, ”taistolainen” jne). Kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana kriittisimmän kannan niin uusliberalisaatioon kuin turvallisuuspoliittiseen läntistymiseen ottivat tavanmukaisesti ne, joilla oli aikanaan ollut keskimääräistä läheisemmät suhteet neuvostososialistisiin maihin tai taistolaiseen liikkeeseen. Sisällöllisesti näissä kiistoissa kyse oli kuitenkin ennen kaikkea sosiaalidemokraattisten arvojen ja Paasikiven-Kekkosen linjan periaatteiden puolustamisesta.

SKDL:n perintö elää yhä niissä kulttuurillisissa kategorioissa, joiden mukaan merkitykset muodostuvat näissä debateissa. ”Modernisoijat” ovat olleet valmiita omaksumaan uusliberalistisia ideoita ja hyväksymään Yhdysvaltain johtaman maailmanjärjestyksen melkein sellaisenaan. Kriitikot on usein luokiteltu kylmän sodan aikaisten kategorioiden avulla menneisyyden aseisiin. Teema on tuttu muista maista, muunnelma suomalainen.

Luonnollisesti henkilön ikä vaikuttaa siihen, mitä muistaa. Syksyn 2013 puoluebarometrissa voinee päätellä, että mitä nuoremista henkilöistä on kyse, sitä vähemmän vasemmiston menneisyys enää vaikuttaa suhtautumisessa puolueeseen. On myös merkillepantavaa, että vuonna 2015 valitussa eduskuntaryhmässä ei ole jäljellä enää yhtään sellaista näkyvää hahmoa, joka olisi ollut mukana kylmän sodan aikaisissa vastakkainasetteluissa tai edes puolueen perustamisessa (osa nykyisistä kansanedustajista oli tuskin edes syntynyt silloin).

Perussuomalaisten nousu on kuitenkin nostanut jonkin verran uudelleen esiin aiempia leimoja, stereotypioita ja vastakkainasetteluja. Taaksepäin katsova nationalismi mobilisoi aiempia merkityskerrostumia nykyisiin poliittisiin tarkoituksiin; tapahtuu paluuta menneeseen. Myös Ukrainan konflikti ja suhteiden kiristyminen Venäjän ja lännen välillä on herätellyt vanhoja tunteita. Monissa retorisisissa heitoissa ja kannanotoissa nyky-Venäjä samaistetaan Neuvostoliittoon. Samojen asenteiden oletetaan soveltuvan molempiin.

5.2. Osallistuminen uusliberalisaatioon: Lipposen ja Kataisen hallitukset

Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen (1995-99) ohjelmasta tiputettiin sana ”puolueettomuus” (Suomesta oli tullut EU:n jäsen). Lisäleikkauksia oli heti alkuun luvassa mm. opintotukiin, lapsilisiin ja eläkkeisiin. Lipposen hallitus jatkoi Ahon hallituksen tiukkaa budjettikuria ja pani lisäksi toimeen laajan yksityistämisaallon. Vuosina 1987–2004 valtio luopui laskentavasta riippuen 20–30 yhtiön koko omistuksesta tai ainakin määräysvallasta, niistä suurin osa Lipposen kahdella hallituskaudella. Tulosjohtamisen periaatteet tuotiin julkisorganisaatioiden sisään ja monia toimintoja ulkoistettiin.

SDP:ssä ja vihreissä oli pieni vähemmistö, jotka vastustivat hallitukseen menoa vuonna 1995, mutta ylivoimaisesti vaikeinta hallitukseen osallistuminen oli vasemmistoliitolle, jonka eduskuntaryhmä hajosi jo hallitusohjelmaa käsiteltäessä. Leikkauksia ja työttömyysturvan heikentämistä vastustaneet kolme kansanedustajaa erotettiin eduskuntaryhmästä. He palasivat ryhmään 1998. Sama kuitenkin toistui vuonna 2011 kun vasemmisto päätti osallistua Kataisen muodostamaan kuuden puolueen koalitionhallitukseen. Kataisen hallitus pyrki lähtökohtaisesti hoitamaan julkistalouden ”kestävyysvajetta” puoliksi leikkauksilla ja puoliksi veronkorotuksilla (molempia lopulta vajaa pari miljardia euroa). Kaksi vasemmiston kansanedustajaa äänesti hallitusohjelmaa vastaan. Heidät erotettiin ryhmästä ja he muodostivat oman vasenryhmän.

Käytännön toiminta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana – ja erityisesti 11 vuotta Lipposen ja Kataisen hallituksissa – on murentanut puolueen uskottavuutta. Muun muassa tavoiteohjelmassa 2010-15 todetaan, että ”vasemmistoliitto jatkaa työväenliikkeen suurta kertomusta, jossa me yhdessä olemme tekemässä muutosta”. Tavoitteeksi täsmennetään ”uusi ekologisesti kestävä hyvinvointivaltio, joka tarjoaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon ja huolehtia itsestään ja toisistaan”. Tätä kertomusta ja tavoitetta ei ole helppo yhdistää leikkauksiin, ulkoistamisiin ja yksityistämisiin.

Sama pätee myös käytännön suhtautumiseen Euroopan unioniin, jota kautta uusliberalisaatiota on lukittu kiinni moninaisin sopimuksellisin ja institutionaalisiin järjestelyin. Esimerkiksi vaalikeväänä 2011 eurokriisi oli kuumimmillaan ja asialistalla oli monia tukipaketteja kriisimaille ja uusia rahoitusmekanismeja ja sopimusjärjestelyjä. Jokainen kriisitukipaketti on sisältänyt ankaria leikkaus- ja yksityistämishjelmia.

Jokainen tuolloin esillä ollut uusi institutionaalinen mekanismi ja sopimus pyrki kiristämään budjettikurivaatimuksia entisestään ja vahvistamaan sitoutumista sellaisiin käsitteisiin kuin ”kilpailukyky” ja ”kestävyysvaje”. Vaalien alla vasemmisto kritisoi monia näistä vaatimuksista ja käsitteistä. Vaalien jälkeen se osallistui hallitukseen, joka ei ainoastaan hyväksynyt näitä esityksiä, vaan pyrki itse edelleen kiristämään rahoitusehtoja.

5.3. Toimintakulttuuri

Jokaisessa puolueessa pelataan monenlaisia pelejä, on erilaisia ryhmittymiä ja kilvoitellaan johtoasemista. Poliitiikan draamaan kuuluvat äkilliset käänteet ja skandaalit, myös riidat ja erot. Vain osa tästä kaikesta näkyy julkisuuteen. Myöhemmissä muistelmissa paljastetaan lisää yksityiskohteita ja käänteitä, joskin yleensä yhden toimijan näkökulmasta kerrallaan.

Puolueiden toimintakulttuurit kuitenkin eroavat. Toimintakulttuureilla on vaikutusta sen kannalta, kuinka mielekkääksi jäsenet kokevat osallistumisen puolueen toimintaan, ja kuinka uskottavaksi vaihtoehdoksi äänestäjät kokevat puolueen. Jokaisen puolueen perustana on yhdistys, jonka täytyy noudattaa demokraattisen tili- ja vastuuvollisuuden periaatteita. Tämän muodon sisällä voi kuitenkin olla suuria eroja sen suhteen, kuinka avoimia, osallistavia ja moninaisuutta kunnioittavia puolueen käytännöt ovat – tai toisaalta siinä, kuinka suurta yhtenäisyyttä ja johtajakeskeisyyttä vaaditaan.

Kesällä 2013 alkaneeseen puoluehallituskauteen on ehtinyt mahtua monenlaista draamaa, jotka osaltaan kertovat vallitsevasta toimintakulttuurista. Uusi puoluehallitus joutui heti ensimmäisen kokouksensa 12.6.2013 lopuksi käsittelemään vaatimusta Jyrki Yrttiahon erottamisesta. Perusteena oli se, että hän on SKP:n puoluekokouksessa arvostellut Suomen nykyisen hallituksen politiikkaa ja erityisesti vasemmistopuolueiden roolia tuossa hallituksessa. Meille uusille puoluehallituksen jäsenille esitys Yrttiahon erottamisesta tuli yllätyksenä. Asiaa ei ollut mainittu esityslistassa ja kokouksen piti päättyä klo 14, jolloin puheenjohtaja vasta nosti esityksen erottamisesta esille kohdassa 16 ”järjestöasiat”.

Mitä Yrttiaho oli sitten puheessaan sanonut? Mikä asia oli niin painavaa ja vaikea hyväksyä, että Yrttiaho olisi pitänyt erottaa?³ Yrttiaho totesi muun muassa, että:

”Uusoikeistolaisen linjansa mukaisesti [hallitus] odottaa työllistämishmettä hyytyviltä markkinoilta ja toivoo mittavien miljardiluokan verolahjoitusten herättävän joukkoirtisanomisia toteuttavia suuryrityksiä synnintuntoon ja työllistämään?”

Yhteisöveron alennuksen vaikutukset työllisyyteen ja kasvuun ovat sittemmin osoittautuneet pelkäksi illuusioksi, kuten Yrttiaho tuolloin sarkastisesti epäili. Yhteisöveroa alentamalla Kataisen hallitus tosiasiasa edisti haitallista kansainvälistä verokilpailua. Kataisen hallituksen leikkauspolitiikka kärjisti eurokriisin vaikutuksia. Pitkään jatkunut eurotaantuma on puolestaan suoraa seurausta noudatetusta EU-politiikasta.

³ Yhtenä virallisena perusteluna oli se, että Yrttiaho valitsi oman puoluekokouksen sijaan samaan aikaan pidetyn toisen puoluekokouksen, vaikka tosiasiasa Yrttiaho osallistui myös vasemmistoliiton Tampereen puoluekokoukseen seuraajana. Varsinaisena vihanpidon syynä oli kuitenkin äänestyskäyttäytyminen eduskunnassa ja Kataisen hallitukseen kohdistunut kriittinen retoriikka.

Yrttiahoa ei lopulta erotettu puolueesta, mutta kauden 2011-15 kauden jälkeen hän jättäytyi pois eduskunnasta. Puolueen johto pyrki sensuroimaan kritiikkiä, joka oli puolueen omien ohjelmien ja linjausten mukaisia. Sitten Yrttiahon kritiikki on kaiken kukkuraksi osoittautunut paikkaansa pitäväksi. Poissulkemisyritys kumpusi siis siitä, että puolue osallistui kokoomuksen johtamaan hallitukseen, jonka politiikkaa ei olisi saanut arvostella, tai jonka linjauksia vastaan ei ainakaan olisi saanut äänestää eduskunnassa.

Myöhemmin syksyllä 2013 keskustelua käytiin ”rakennepaketista”. Termi on eufemismi eli kiertoilmaus lisäleikkauksille, jotka tuolloin pyrittiin kohdistamaan ennen kaikkea kuntatalouteen (ja sitä kautta koulutukseen ja sosiaali- ja terveystalouteen). Marraskuussa kokoukseen puoluevaltuustolle vastavalmistuneita rakennepaketin papereita ei kuitenkaan jaettu, eikä niitä edes esitelty kuin hyvin yleisellä ja epämääräisellä tasolla. Myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että mitään teknistä tai laillista estettä papereiden jakamiselle ei olisi ollut. Kaikki olisivat voineet itse lukea mitä papereissa oli.

Kokouskäytännöllä ja ylipäänsä menettelytavoilla on merkitystä monella tasolla. Järkevä yhteinen tahdonmuodostus ei voi toteutua, jos kaikki osalliset eivät saa rationaalisen mielipiteen muodostamiseen tarvittavia tietoja vapaasti, ja jos eri näkökannat eivät pääse tasaveroisesti esille. Puolueena vasemmisto vaatii avoimuutta ja demokratiaa kaikissa poliittisissa ohjelmissaan. Ohjelmien ja toimintakäytäntöjen pitää olla yhteensopivia näiden tavoitteiden kanssa jo moraalisisista syistä – ja tietenkin poliittisen uskottavuuden nimissä.

Viime vuosina varsinkin Helsingin piiri ja vasemmistolinkki ovat tehneet lukuisia aloitteita avoimuuden lisäämiseksi ja puolueen käytäntöjen demokratisoimiseksi. Vain pienekö osa esityksistä meni läpi Tampereen puoluekokouksessa 2013. Sen jälkeinen aika on osoittanut, miten tärkeitä omien menettelytapojen reiluus, avoimuus ja demokraattisuus ovat puolue toiminnan mielekkyyden ja puolueen uskottavuuden kannalta.

6. Vaalit 2015: yllätystappion määräytyminen

Hallituksesta lähtö maaliskuussa 2014, terävä eurovaaliohjelma ja suositut ehdokkaat siivittivät vasemmistoon vaalivoittoon eurovaaleissa toukokuussa 2014. Eurovaalien 9,32%:n kannatus näytti lupaavan hyvää myös eduskuntavaaleja ajatellen. Toive suuremmasta vaalivoitosta hiipui pikkuhiljaa, mutta vielä aivan vaalien alla vaikutti, että vasemmisto pystyisi saamaan pari-kolme lisäpaikkaa uuteen eduskuntaan.

Ennen Kataisen hallituksesta lähtöä puolueen kannatus oli ehtinyt käydä jo selvästi alle 7%:n lukemissa talvella 2014. Huhtikuussa 2015 päädyttiin lopulta 7,13%:n kannatukseen, mikä on puolueen historian alhaisin eduskuntavaaleissa. Kampanjassaan vasemmisto yritti haastaa vallitsevan ”austerity-politiikan sen talousteoreettisia perusteita myöten, mutta epäonnistui. Yhtäältä laaja koneisto tuki ”austerity”-politiikan syventämistä, mutta samalla myös vasemmistoliiton oma uskottavuus asetettiin kyseenalaiseksi monelta suunnalta.

6.1. Rakenteellinen valta

Rakenteellinen valta viittaa instituutioiden ja asemien epäsuoriin tai tarkoittamattomiin vaikutuksiin (konstitutiiviset eli sääntöjä ja toimijuutta muokkaavat vaikutukset mukaan lukien). Vuoden 2015 eduskuntavaalit käytiin tilanteessa, jota monet instituutiot ja

vallitseviin käytäntöihin asemoituneet toimijat ehdollistivat. Euroopan unionin budjettikurimekanismit – joihin Suomen valtiovarainministeriö elimellisesti kytkeytyy – ovat tietenkin keskeisiä tässä suhteessa. Euroopan keskuspankin politiikka määrittää niin hintakilpailukykyä euroalueen ulkopuolella kuin korkotasoaakin. Globaalit vapaakauppa- ja muut sopimukset asettavat omia ehtojaan. Monikansalliset yhtiöt, rahoitussijoittajat ja luottoluokittajat vaikuttavat Suomen talouden tulevaisuuteen, halusivat ne sitä tai eivät.

Jokainen näistä toimijoista on sitoutunut oikeaoppiseen talousliberalistiseen talouspolitiikkaan. Koska niiden odotukset määrittävät mahdollisuuksia, voidaan hyvin sanoa, että laajemman kentän järjestymisen tukee ”austerity”-politiikan jatkamista. Lisäksi kansainvälisoikeudelliset sopimukset, eurooppalaiset ja globaalit hallintajärjestelmät sekä kapitalistisen markkinatalouden instituutiot luovat vallankäyttäjiä ja eri tasojen johtajia ja toimitsijoita, joilla on ”oma lehmä ojassa”. On heidän intressissään ylläpitää vallitsevia järjestelyjä ja instituutioita. Niistä löytyy asiantuntija toisensa jälkeen vakuuttamaan esimerkiksi mediassa tai parlamentaarisisissa komiteoissa, että vaihtoehtoja ei ole.

Talospoliittisia diskursseja hallitseva käsite ”kilpailukyky” perustuu ajatukseen, että toteuttamalla investoijien, sijoittajien ja heidän taustallaan toimivien arvioitsijoiden odotukset, maa voi parhaiten menestyä taloudellisesti. Se on globalisoituneen maailman muunnelma opista, jota niin oikeaoppinen talousteoria kuin markkinaoikeisto on aina kannattanut. Tämän opin tavoitteena on järjestää asiat siten, että liike-elämän luottamus (”business confidence”) ratkaisee taloudellisen kasvun mahdollisuudet.

Kyse on ennen kaikkea vallasta ja tuotetun lisäarvon jaosta. Mitä lähempänä kapitalistisia vapaamarkkinoita ollaan, sitä enemmän investoinnit ja työllisyys riippuvat liikemiesten ja rahoitussijoittajien luottamuksesta vallitsevaan business-ilmapiiriin – eli ainakin teoriassa he voisivat näissä olosuhteissa pitkälti sanella ehdot valtion politiikalle.⁴

5.2. Media

Media nostaa esille ja kehystää poliittisia vaihtoehtoja ja luo kuvaa siitä, mikä on uskottavaa ja mikä ei. Se, mistä vaaleissa puhutaan ja vaietaan, on paljolti mediasta kiinni.

Viime vuosikymmenten aikana kansallinen yleisradiomonopoli on murtunut kaikkialla missä sellainen on joskus ollut. Rinnalle on noussut suuri määrä kaupallisia radio- ja tv-kanavia, joiden omistus tai ainakin uutistuotanto on pitkälti keskittynyt muutamiin monikansallisiin mediayhtiöihin. Myös lehdistö on muuttunut, ja myös sen omistus ja uutistuotanto on keskittynyt. Joskus yksi henkilö – Robert Murdoch tai Silvio Berlusconi – on saanut hallitsevan aseman, toisissa tapauksissa omistussuhteet ovat monimutkaisempia.

Kaupallisen median toiminta perustuu kahteen imperatiiviin: maksimoida katsojien, kuulijoiden tai yleisön määrä ja saada mahdollisimman paljon mainostajia. Populismi, sensaatiohakuisuus, pelko, seksi ja väkivalta myyvät hyvin. Mainostajat puolestaan ovat kiinnostuneita mainostensa maksimaalisesta näkyvyydestä, mutta samalla ne valikoivat mainospaikkoja myös sisällön perusteella. Liike-elämälle ja sen ”luottamukselle”

⁴ Tosiasiassa edes 2010-luvun olosuhteissa sen enempää Maailman talousfoorumin kilpailukyky-rankkeeraus kuin perinteinen hintakilpailukykykään ei juuri ennusta investointeja, kasvua tai työllisyyttä.

myötämieliset kanavat ja lehdet ovat parempia kuin sellaiset, joissa sisältö on enemmän kriittistä. Myös internet ja sosiaalinen media ovat tulleet kilpailemaan mainospaikoista.

Jäljellä olevat yleisradioyhtiöt ja esimerkiksi poliittiset sanomalehdet sopeutuvat tilanteeseen. Myös ne joutuvat kilpailemaan yleisöstä, jotta voisivat oikeuttaa toimintaansa. Resurssien supistuessa tutkivaan journalismiin tai omiin kirjeenvaihtajiin ei ole enää juuri varaa, ja siksi uutis- ja ajankohtaistuotanto nojaa yhä enemmän monikansallisiin mediatoimistoihin ja varsinkin englanninkielisen maailman suuriin kanaviin ja lehtiin.

Talouspolitiikka oli vaalien ykkösaihe, mutta median uutisointi ja niiden tekemien vaalikoneiden ja -tenttien kysymykset olivat usein yksipuolisesti kehystettyjä ja vahvasti ladattuja. Klassinen esimerkki ladatusta kysymyksestä on: ”Milloin olet lakannut lyömästä puolisoasi?”. Tässä tehdään vahva oletus, että henkilö on aiemmin lyönyt puolisoaan. Suora vastaus kysymykseen sitoo vastaajan ennakko-oletukseen. Aikaa tai tilaa vastaamiselle ei anneta kuin minimaalisesti. Juuri näin on käyty myös talouspoliittista keskustelua.

Tyypillinen kysymys 2015 vaaleissa oli: ”Pitäisikö velkaantuminen lopettaa, vaikka se samalla tarkoittaisi leikkauksia palveluihin ja etuuksiin?” Velkaantuminen esitetään ongelmaksi itsessään; kysymys sitoo vastaajan kotitalous-analogiaan. Toisin sanoen velkaantumisen syyksi esitetään se, että kulutamme liikaa, ja että nimenomaan julkiset palvelut ja tulonsiirrot ovat ongelmallista kulutusta. Totuus kuitenkin on, että julkinen menonkäyttö vaikuttaa talouskehitykseen ja siten julkisen sektorin menoihin ja tuloihin. Niinpä säästötoimet ja leikkaamiset helposti syventävät julkista velkaantumista, kun taas investointeihin keskittyvä elvytys voisi mahdollistaa velkasuhteen taittamisen.

Vaaleissa 2015 media tuki aktiivisesti myös VM:n virkamiesten valtaa uutisoimalla näyttävästi heidän raportejaan ja poliittisia kannanottojaan myös vaalien alla. VM:n virkamiesten näkemykset ovat poliittisia ja menevät melkein yksi yhteen kokoomuksen tavoitteiden kanssa. ”Kestävyysvaje on mittava!”. Julkisia palveluita ja tulonsiirtoja pitää leikata. Tuloverotusta ja marginaaliveroasteita sen sijaan pitää keventää ja verotuksen painopiste siirtää välillisiin veroihin. Media antoi virkamiesten tehdä politiikkaa.

On myös tärkeää huomata, että median esille nostamalla ehdokkailla on paitsi muita suurempi näkyvyys niin myös mahdollisuus kerätä kampanjaansa taloudellista tukea, mikä tuo edelleen lisänäkyvyyttä. Samaten vaalien alla julkaistuilla gallupeilla ja arvailuilla on tulosta vahvasti ohjaava vaikutus. Media ei siis vaikuta vain poliittisten näkemysten ja linjausten uskottavuuteen, vaan myös suoraan puolueiden ja ehdokkaiden kannatukseen.

5.3. Raha

Viime vuosien kohu vaalirahoituksesta ja poliitikkojen korruptiosyytöksistä on Suomessa hieman hiljentynyt, mutta puolueet ja ehdokkaat tietävät, että eduskuntaan tai Euroopan parlamenttiin on vaikeaa päästä, ellei puolueen yhteisen vaalibudjetin ja -kampanjan lisäksi ole käyttänyt henkilökohtaiseen kampanjointiin kymmeniä tuhansia euroja.

Alexander Stubbin kaltaiset kokoomus-poliitikot pystyvät keräämään kampanjoihinsa satatuhatta euroa tai jopa enemmän. Vaalirahan ja valituksi tulemisen välistä yhteyttä ei ole systemaattisesti tutkittu. Valistunut arvaukseni on, että korrelaatio on vahva: mitä enemmän kampanjarahaa, sitä suurempi todennäköisyys tulla valituksi.

Vaikka uusi vaalirahoituslaki asettaa ylärajat puolueiden ja ehdokkaiden vastaanottamille lahjoituksille, sitä on periaatteessa mahdollista kiertää esimerkiksi perustamalla yhä useampia tukiyhdistyksiä. Ei ole epäselvyyttä siitä, keitä nykykäytännöt hyödyntävät. Esimerkiksi Nova Group perusteli vaalirahan jakamista vuoden 2007 eduskuntavaaleissa ”isänmaan asialla” ja halulla saada maahan porvarihallitus. Alma Median myyntimies totesi puhelimesta – yrittäessään myydä mainostilaa kevättalvella 2011 Iltalehden verkkosivuilla – että olisihan se hienoa saada mainostajia muualtakin ”kuin vain kahdesta puolueesta”. Sama asetelma toistui myös vuoden 2015 eduskuntavaaleissa.

Kun katsoo valittujen kansanedustajien vaalirahoitusta, huomiota kiinnittää erityisesti kokoomus-ehdokkain laaja tuki yrityksiltä ja niiden yhteenliittymiltä. Myös keskusta saa paljon vaalirahaa, mutta sen lähteet eivät ole olleet yhtä yksiselitteisesti näkyvillä. Pienillä muutaman tuhannen euron kampanjoilla sisään eduskuntaan ovat päässeet ennen kaikkea muutamat perussuomalaiset. Myös Silvia Modig pärjäsi hyvin sekä vuonna 2011 että 2015: kansanedustajaksi muutamalla tuhannella eurolla. Ani harva on menestynyt niin vähällä.

Nykykehityksen taustalla on rakenteellisia muutoksia: puolueiden aktiivinen jäsenkunta on vähentynyt ja jäsenien merkitys pienentynyt. Brittiläisen julkishallinnon professorin Colin Crouchin mukaan kyse on ollut sekä luokkarakenteiden muutoksista että talouden globalisaatiosta. Ne sosiaaliluokat, jotka sata vuotta sitten tekivät aktiivisen ja kriittisen massapolitiikan mahdolliseksi, ovat harvalukuistuneet ja kokeneet nopean muodonmuutoksen. Ennen kaikkea maatalouden ja teollisuustyöläisten määrän suhteellisen laskun takia äänestäjäkunta on yhtäältä keskiluokkaistunut ja toisaalta muotoutunut yksilökeskeisempään suuntaan osana kapitalistisen markkinayhteiskunnan kehitystä ja myös (joskin eri tavalla) refleksiivisen modernisaation myötä.

Kun keskimääräinen vauraus on kasvanut ja yhtiöiden mainospropaganda purrut, niin monien arkinen kulutus on irronnut pelkkien perustarpeiden tyydyttämisestä. Konsumeristinen kulttuuri – taipumus samaistua markkinatuotteisiin ja niiden muodikkaaseen kuluttamiseen – on vallannut alaa kaikissa yhteiskuntakerroksissa. Jopa puolueita ja niiden ehdokkaita on alettu markkinoida samalla tavalla kuin uusia automalleja tai aamiaismuroja. Tärkeintä on, että riittävän monet ehdokkaat ja johtohahmot ovat ”julkikkia”, eli että äänestäjät jo tuntevat heidät riippumatta alkuperäisestä asiayhteydestä.

Puolueet ovat yleisesti ottaen menettäneet viime vuosikymmeninä jäseniään (vasemmistoliiton jäsenmäärä on edelleen supistunut vuoden 1998 14,000 jäsenestä vuoden 2015 alle 10,000 jäseneseen). Varsinkin aktiivijäsenien keskuudessa on käynyt kato; yhä harvempi toimii aktiivisesti puolueissa. Puolueen johto alkaa suuntautua median välityksellä paljolti suoraan äänestäjäkuntaan, jonka tuntoja jatkuvasti mitataan mielipidetiedusteluilla ja johon yritetään vaikuttaa ammattimaisesti suunnitelluilla mediakampanjoilla, joiden tehoa mitataan kannatusluvuilla. Puolueiden ytimestä tulee politiikan ammattilaisia, joille ”politiikka” on vain yksi mahdollinen uravalinta, eikä välttämättä edes ensimmäinen – alun perin he ovat saattaneet olla esimerkiksi missejä, huippu-urheilijoita tai tv-visailijoita, vaikka useimmilla on myös akateemista koulutusta.

SDP:n ja vasemmistoliiton ehdokkaat ovat perinteisesti saaneet tukea ay-liikkeeltä ja puoluetta läheltä olevilta organisaatioilta. Tämä tuki on valikoivaa ja vähenemässä. Useimmat vasemmiston ehdokkaat tekivät kampanjaa minimaalisella budjetilla.

5.4. Vasemmiston eduskuntavaalikampanja 2015

Monien ainakin eteläisessä Suomessa toimineiden vasemmistoaktiivien silmin katsottuna vaalikampanja 2015 oli aktiivinen ja innostunut. Silti vasemmistoliitto menetti 27 337 ääntä edellisiin eduskuntavaaleihin verrattuna, joista suurin osa muualla kuin eteläisimmässä Suomessa. Paikat menetettiin Keski-Suomessa ja Oulussa.⁵ Hienoista nousua tuli Turun seudulla Li Anderssonin suosion myötä, mutta myös Helsingissä kannatus suurin piirtein säilyi noin 10% tasolla (Varsinais-Suomessa se nousi hieman, 10,3%:in).

Kuitenkin laajalti odotettiin selvää vaalivoittoa ja esimerkiksi Helsingistä ainakin kolmea paikkaa. Lähtökohta-asetelma oli periaatteessa otollinen: kaikki muut puolueet esittivät leikkauslistoja ja säästötalkoita. Vasemmistoliitto puhui taloutta elvyttävän investointiohjelman puolesta. Lisäksi puolueen vaaliohjelma sai kiitosta myös konkreettisuudestaan, ei vähiten valtamediassa.

Uschanovin hypoteesia voisi koettaa soveltaa vaalitappion selittämiseen tekemällä eroja eri alueiden välille. Vasemmistonuorten vahvoilla alueilla ja siellä missä emansipatoriselle identiteetti- ja arvopolitiikalle on eniten tilaa ja potentiaalia, myös vasemmisto menestyi suhteellisesti parhaiten, vaikka vihreät menestyivätkin vielä paremmin.

Siellä missä kannatusta on haettu hyvinvointivaltiolle ja muille keskeisille tavoitteille – mukaan lukien ay-liikkeen perinteisillä tunnuksilla – pääosin vanhenevan jäsen- ja kannattajakunnan keskuudesta, vasemmiston hiipuminen on edelleen jatkunut, osin varmaan myös ihan luonnollisen poistumankin vuoksi, kuten Uschanov epäilee.

Kuitenkin sikäli kuin tässä tulkinnessa on perää, se on korkeintaan osatotuus. Vaalien keskeinen teema oli talouspolitiikka, mikä oli myös vasemmiston oman vaaliohjelman kärjessä. *Helsingin Sanomat* julkaisi 16.4.2015 leikkaamista ja elvytystä koskevan gallupin tuloksen. Siinä oli tyypillisen ladattuun ja johdattelevaan tapaan näin muotoiltu kysymys:

”Suomen valtiolla on nyt velkaa noin 100 miljardia euroa eli lähes puolet suhteessa bruttokansantuotteeseen. Mitä mieltä olet väitteestä ’Suomi voi ottaa vielä lisävelkaa elvyttämistä varten?’”

Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli vain 7% vastaajista, kun taas erimielisiä oli 65%. Vaikka joukkoon mahtui myös varovaisesti myötämielisiä ja epävarmoja, vasemmistoliitto ei siis onnistunut kampanjallaan vakuuttamaan ihmisiä elvytyksen ja investointiohjelman mielekkyydestä tai siitä, että sellainen ohjelma maksaisi itsensä takaisin parin-kolmen vuoden viiveellä. Puolue epäonnistui näissä vaaleissa jopa omien aktiiviensa ja ehdokkaittensa valistamisessa ja kouluttamisessa. Vaalitappion syistä kertoo osaltaan *Kansan uutisten* "Keskustelua"-palstan puheenvuoro 15.5.2015. Aktiivinen lohjalainen kunnallispoliitikko ja siellä johtavassa asemassa oleva Matti Pajuoja kirjoittaa, että

"Velkaelvytyspuhe säikäytti äänestäjät". [...] "Olen [itsekin] sitä mieltä, ettei yksin velalla pidä elvyttää".

⁵ Oulu ja Lappi ovat perinteisesti olleet vasemmiston vahvoja alueita. Kummallakin alueella kannatus putosi kolmisen prosenttia edellisistä vaaleista (nyt 11,8% Oulussa ja 13,7% Lapissa).

Talospoliittisen vaaliohjelman valmistelu aloitettiin jo ennen eurovaaleja kevättalvella 2014. Talous- ja työllisyyspoliittista työryhmää vetänyt Jouko Kajanoja kokosi ryhmän näitä asioita tuntevia aktiiveja, ja se työsti kesän ja syksyn 2014 aikana merkittävän joukon ohjelmallisia taustapapereita vaaleja varten. Tämän työn sivutuotteena syntyi myös oma kirjani *Suomen talouspolitiikan tulevaisuus: teoriasta käytäntöön*, jonka Into julkaisi tammikuun 2015 alussa, vajaa 4 kk ennen vaaleja. Myös joukko taloustieteilijöitä osallistui työryhmän keskusteluihin ja sen työstämien papereiden kommentointeihin.

Työryhmän piirissä valmistellut ideat kohtasivat jonkin verran passiivista vastarintaa puolueen sisällä, mutta erittäin aktiivista – välillä suorastaan aggressiivista – vastustusta puolueen ulkopuolella. Vasemmiston puheenjohtaja Paavo Arhinmäki ja hänen talospoliittinen neuvonantajansa Jussi Saramo tukivat kyllä elvytysohjelman perusideaa, mutta epäilivät kerroinvaikutuksen suuruutta ja pohtivat sitä, kuinka suuri elvytyspaketti olisi realistinen. Tässä vaiheessa ei ollut kulunut vielä pitkää aikaa siitä, kun vasemmistoliitto oli ollut Kataisen hallituksessa. Tuolloin puoluejohto oli puolustellut omalle väelle ja julkisuudessa Kataisen ja Urpilaisen ”rakennepaketteja” eli säästö- ja leikkausohjelmia. Johdonmukaisuus vaati toppuuttelua.

Sisällöllisten epäilyjen lisäksi harkinnassa painoivat myös pohdinnat mahdollisesta hallitusyhteistyöstä muiden puolueiden kanssa. Talvella 2015 monet tuntuivat olettaen, että Juha Sipilän johtama keskusta lähtisi mieluiten kokoamaan ”punamultahallitusta” tai ”kansanrintamahallitusta”, jossa olisivat mukana SDP, vasemmistoliitto ja vihreät. Koska kaikki muut puolueet olivat säästöjen ja leikkausten kannalla, tuntui järkevältä muotoilla elvytyspuheet varovaisesti ja monimielisesti. Myös Sipilällä oli idea kasvurahastosta ja jopa VM:stä tuli tukea sille, että homekoulujen ja teiden korjaamisia kannattaisi aikaistaa.

On suuri ero siinä, kannattaako vasemmisto:

(i) 3 mrd:n elvytyspakettia ”homekoulujen korjaamiseen ja kuoppaisten teiden kunnostamiseen”, kun tuo 3 mrd:ia sisältää myös miljardin veronkorotukset (jotka ovat taloutta supistavia), ja laskentapohjana käytetään Stubbin hallituksen vuoden 2015 budjetti, joka oli vuoden 2013 reaalebudjettia pienempi. Tästä olisi ollut tosiasiallista harkinnanvaraista elvytystä ehkä korkeintaan 1 mrd. Tuo luku olisi toiminut kompromissien pohjana hallitusneuvotteluissa, jos sellaiset olisivat vasemmiston osalta toteutuneet.

(ii) vai 7 mrd:n julkisten investointien ohjelmaa, johon ei lainkaan kuulu veroasteen nostamista. Tämän laajan ohjelman ytimessä olisi aktiivinen koulutus-, tutkimus- ja teollisuuspolitiikka, jonka tarkoituksena on merkittävästi lisätä talouskasvua ja parantaa työllisyyttä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Kirjassani *Suomen talouspolitiikan tulevaisuus* luonnostelin suurehkoa ja varsin pitkälle menevää investointiohjelmaa ja uutta aktiivista teollisuuspolitiikkaa Suomeen. Luonnostelemani ohjelman päätavoitteena on tulevaisuuden tuotantokapasiteetin ja 'suhteellisen edun' rakentaminen ja siirtyminen kestävään energiatuotannon suuntaan. Päämediat eivät huomioineet kirjaa ja sen julkaisemista lainkaan, ainoana poikkeuksena MTV3:n Huomenta Suomi -lähetys, joka luonnollisesti otti ohjelmaan vastaväittäjäksi ajatushautomo Liberan edustajan. Päämedia siis enimmäkseen sivuutti kirjan.

Sen sijaan kirjani joutui vapaamarkkinaliberalismia kannattavien taloustieteilijöiden voimakkaiden – usein henkilöön kohdistuneiden – hyökkäysten kohteeksi erilaisilla pienemmillä foorumeilla ja sosiaalisessa mediassa. Debatit kulminoituivat väittelyyn HSTV:ssä 11.3.2015 VATT:in tutkijoiden Heikki Pursiaisen⁶ ja Tuukka Saarimaan kanssa. Katsojäänestyksessä 62 prosenttia oli sitä mieltä, että Asiattoman lehdistökatsauksen kaksikko oli oikeassa, ja allekirjoittaneen kannalle kääntyi 38 prosenttia äänestäneistä (27% oli Pursiaisen ja Saarimaan kannalla jo ennen kuin keskustelu edes alkoi).

Vaaleja edeltävinä viikkoina professori Pertti Haaparanta ja Palkansaajien tutkimuslaitos tulivat viimein julkisuuteen elvytysargumenttien kanssa. Näkemykset saivat jonkin verran julkisuutta mediassa, mutta eivät onnistuneet kääntämään ihmisten mieltä. Jokaista elvytystä puoltavaa puheenvuoroa kohti julkaistiin päämedioissa lukuisia kannanottoja tai uutisia, joissa säästö- ja leikkauspolitiikan viisaus otettiin annettuna tosiasiana.

Joka tapauksessa television suuriin vaalikeskusteluihin tultaessa tilanne oli kaikkea muuta kuin otollinen vasemmiston talouspoliittisen vision kannalta. Kaiken kukkuraksi vaalien alla – aivan huhtikuun alussa – lehdistössä nousi kohu puheenjohtaja Arhinmäen asumisjärjestelyistä. Asia oli tuoreessa muistissa vaalikeskustelujen aikaan. Arhinmäki jäi talouspoliittisissa keskusteluissa yksin ja oli itsekin jonkin verran epävarma elvytyksen suuruusluokasta ja tarkemmista kohteista ja vaikutuksista. Monien kommentaattorien mielestä hän ajautui itselleen vieraaseen rooliin, kun ryhtyi puhumaan talusteorioista.

Muutkaan vaaliteemat eivät välttämättä edesauttaneet vasemmistoa. Esimerkiksi Ukrainan konflikti lietsoi pelkoja ja nosti uudelleen esille vanhoja mielikuvia. Vasemmisto ei onnistunut nostamaan valtajulkisuuteen uusia argumentteja koskien Venäjän ja lännen suhteita tai yleisemmin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Sen sijaan monia vasemmiston edustajia ja ehdokkaita syytettiin ”putinismista” ja ”Venäjä-mielisyydestä”.⁷

Mitä lähemmäksi varsinainen vaalipäivä tuli, sitä alemmaksi vasemmiston kannatus vajosi. Varsinaisen vaalipäivän äänestysosuus jäi 6,7%:in. Arhinmäen henkilökohtainen äänimääri laski melkein 10 000 äänellä vuoden 2011 vaaleihin verrattuna ja oli 7 874. Tämä siitä huolimatta, että myös puolueen ulkomainoskampanjaa käytiin Arhinmäen kasvoilla.

7. Kohti tulevaisuutta: Syrizan ja Podemoksen esimerkit

Toisenlaisen esimerkin vasemmiston mahdollisesta tulevaisuudesta tarjoavat Syriza Kreikassa ja Podemos Espanjassa. Molemmat ovat uusia puolueita. Syriza muodostettiin vuonna 2004 useiden puolueiden ja ulkoparlamentaaristen vasemmistoryhmien koalitioksi. Se nousi laajempaan tietoisuuteen eurokriisin myötä ja voitti tammikuun 2015

⁶ Pursiainen oli HSTV-keskustelun aikoihin juuri valittu uusliberalistisen Ajatuspaja Liberan uudeksi tutkimusjohtajaksi 4.5.2015 alkaen.

⁷ Sodan logiikka on jyrkkä: kaikkien, jotka suhtautuvat kriittisesti ”meihin”, esitetään olevan ”toisten” eli ”pahojen vihollisten” puolella. Kun kyse on sodasta ja rauhasta, populismi (tai suosion menettämisen pelko) ei ole oikea arviointiperusta, vaan moraalinen integriteetti ja arvostelukyky on säilytettävä kaikissa tilanteissa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on elintärkeää pystyä näkemään vastakkainasetteluiden yli ja ymmärtää kokonaisuuksia ja niiden kehittymisensä, vaikka sillä olisi hintansa kansansuosiossa. Katso myös blogini ”Putinismista”, saatavilla osoitteessa <http://patomaki.fi/2015/03/putinismista/>.

parlamenttivaalit Kreikassa, saaden lähestulkoon enemmistön parlamenttipaikoista. Podemos perustettiin laajojen mielenosoitusten jälkimainingeissa 2014 ja on onnistunut lyhyessä ajassa keräämään 350 000 jäsentä ja saamaan 25%:n kannatuksen Espanjassa.

Uusina puolueina Syriza ja Podemos eivät kannan menneisyyden painolastia mukanaan. Ne ovat ankkuroituneet kansalaisyhteiskuntaan ja spontaaniin poliittiseen liikehdintään, joka on viime aikoina noussut vastustamaan EU:n ja troikan "austerity"-politiikkaa. Molemmat puolueet pyrkivät tietoisesti olemaan vasemmisto-populistisia, mutta tavalla, joka nojaa akateemisessa maailmassa kehitettyihin poliittisen talouden ja politiikan teorioihin.

Syriza on esimerkki uuden vasemmisto-koalition rakentamisesta vanhojen ryhmittymien pohjalta. Mukaan uuteen puolueeseen tuli muun muassa sosiaalidemokraatteja, demokraattisia sosialisteja, kansallismielisiä vasemmistolaisia, feministejä, anti- ja alter-globalisaatioliikkeen edustajia, eri ympäristöliikkeiden edustajia, vasemmisto-kristittyjä, maolaisia, trotskilaisia, eurokommunisteja ja euroskeptikkoja. Aluksi Syrizan kannatus vaaleissa ja mielipidemittauksissa oli viitisen prosenttia, mutta jo ennen eurokriisiä sen kannatus käväisi 18%:issa. Sisäiset kiistat kuitenkin verottivat suosiota.

Pysyvämmiin Syrizan kannatus alkoi nousta eurokriisin myötä. Syrizan kannatus on saanut vahvistusta myös sen vahvasta antikorrupatio-asenteesta ja perinteisten kreikkalaisten puolueiden kritiikistä. Syrazin suosio hyppäsi uudelle tasolle oikeaoppista talousteoriaa edustavan Lucas Papademosin muodostettua hallituksen marraskuussa 2011. Papademos oli aiemmin ollut muun muassa Trilateraalisen komission jäsen ja toiminut Euroopan keskuspankissa tärkeässä tehtävässä. Ekonomisti Papademos edusti ja symboloi troikan talouspoliittista tahtoa. Vuoden 2012 vaaleissa oppositiopuolue Syriza sai jo 27% äänistä.

Kannatuksen ja myös potentiaalisen vastuun laajetessa Syriza on muuttanut identiteettiään ja suhtautumistaan moniin asioihin. Se on nyttemmin nimenomaisesti sitoutunut Eurooppa-projektiin ja pyrkii saamaan aikaan muutoksia sen sisältä käsin. Useimmat sen vaatimuksista ovat maltillisia sosiaalidemokraattisia parannusehdotuksia ja monet niistä koskevat EU:ta kokonaisuutena. Dilemmat ovat samoja kuin vasemmistolla kaikkialla Euroopassa. Kapitalistisen markkinatalouden syvälinen kritiikki ja pidemmälle menevät muutosvisiot ovat saaneet antaa sijaa ohjelmalle, joka pyrkii korjaamaan uusliberalismin ja "austerity"-politiikan pahimpia tuhoja tässä ja nyt, ja joka populistisesti pyrkii rakentamaan mahdollisimman laajaa rintamaa tällaisten muutosten aikaansaamiseksi.

Syrizan saatua suuren vaalivoiton tammikuussa 2015 (36.3% äänistä ja 149 paikkaa 300 paikan parlamentista), se muodosti hallituksen yhdessä kansallis-konservatiivisen "Itsenäiset kreikkalaiset" puolueen kanssa. Talven ja kevään 2015 aikana Kreikan uusi hallitus on puolustanut EU:n yhteistä hyvää, kaikkien yhteisiä parempia tulevaisuuden mahdollisuuksia. Kreikan valtiovarainministeri Yanis Varoufakis kirjoitti 16.2.2015 *New York Times* -lehdessä:

"Täytyy muokata sellainen tuore ajattelutapa, joka ylittää kansalliset jakolinjat, purkaa auki velkoja-velallinen jaon ja korvaa sen pan-eurooppalaisella näkökulmalla; joka asettaa yhteisen eurooppalaisen hyvän pikkumaisen politikoinnin sijaan. Pikkupolitikointi on dogma, joka osoittautuu myrkylliseksi, jos sen ylettää koskemaan kaikkea. Siitä tulee 'me-vastaan-ne' mielenlaatu."

Varoufakis on yhdessä Stuart Hollandin ja James K. Galbraithin kanssa ehdottanut suhteellisen vaatimatonta sosiaalidemokraattista suunnitelmaa velkakriisin hoitamiseksi, eurooppalaisten investointien käyntiin saamiseksi, talouspoliittisen tilan luomiselle kasvun käynnistämiseksi ja sosiaalisille parannuksille. Ohjelman mittakaava vaikutti ensikatsomalta niin pieneltä suhteessa eurokriisin laajuuteen, että itse kommentoin taannoin sen ensimmäistä versiota jokseenkin riittämättömäksi tilanteeseen nähden.

Populaarit laajamittaiset protestit ja Syriza nousu Kreikassa ovat olleet reaktiota objektiiviseen sosiaaliseen ja taloudelliseen katastrofiin. Globaalin rahoituskriisin alettua 2008-9 ja sen kärjistyttyä akuutiksi velkakriisiksi Kreikassa 2009-10, Kreikan kansantuote on laskenut neljänneksen, virallinenkin työttömyys noussut 25-30%:in ja nuorisotyöttömyys 50-60%:in. Eläkkeitä ja minimipalkkaa on laskettu rajusti ja iso osa kansalaisista on pudonnut terveystalouden ulkopuolella. Näiden seurauksena köyhyys Kreikassa on noussut kymmeniä prosentteja ja itsemurhat 45%:ia. 200 000 kreikkalaista on jättänyt maansa kriisin alettua ja esimerkiksi Australiaan on saapunut uusi siirtolaisaalto.

Vastaavalla tavalla myös Podemoksen huikea nousu kansallisen politiikan keskiöön on seurausta Espanjan talouskriisistä. Finansialisaatiokehityksen myötä Espanjassa kehittyi 2000-luvulla laaja spekulatiivinen kupla erityisesti asuntomarkkinoilla. Sen romahdettua osana globaalia 2008-9 kriisiä valtio joutui ottamaan velkaa pelastaakseen pankkeja ja maksaakseen kriisin kustannuksia. Vuonna 2010 Espanja ylitti 60 prosentin bruttovelkarajan ja joutui troikan ajamalle tiukalle leikkaus- ja säästökuurille, vaikka sen nettovelka oli vain noin 40 prosenttia – eli alhaisempi kuin Saksan. Leikkaus- ja säästökuurin seurauksena Espanjan talous taittui nopeaan laskuun ja työttömyys kääntyi jyrkkään nousuun. Velka-aste on huonon talouskehityksen seurauksena kohonnut edelleen, ylittäen 100 prosentin rajan vuoden 2015 aikana. Työttömyys ja sosiaaliset indikaattorit Espanjassa ovat lähennelleet niitä lukuja, mitä on nähty Kreikassa kriisin aikana.

Kuitenkin Podemoksen nousua on selitetty myös uusilla innovatiivisilla tavoilla järjestää ja mobilisoida toimintaa. Ensinnäkin – aivan kuten Syriza Kreikassa – Podemos on asettunut vastustamaan 1970-luvun demokratisaatiosta alkaen vallassa olleiden espanjalaisten puolueiden korruptoituneisuutta⁸. Toisekseen Podemos on käyttänyt televisiota ja sosiaalista mediaa hyväkseen tavalla, joka on lyhyessä ajassa nostanut sen näkyvyyttä ja levittänyt sen suosiota eksponentiaalisesti. Kolmanneksi Podemos on nojannut yhteyksiinsä Latinalaisessa Amerikassa ja saamiinsa paikkoihin Euroopan parlamentissa kerätäkseen varoja kansalliseen poliittiseen toimintaan, erityisesti mediassa. Viimein Podemos on myös systemaattisesti hyödyntänyt akateemisessa maailmassa kehitettyjä teoreettisia ideoita populismista ja sen merkityksestä 2000-luvun demokraattisessa politiikassa.

⁸ Korruptio ymmärretään usein kapeasti rahalahjontana. Se on kuitenkin vain yksi korruptoituneisuuden muoto. Yleisemmässä merkityksessä korruptio on hyveiden ja hyveellisuuden puutetta. Ihmiset käyttäytyvät eri tavalla terveessä ja korruptoituneessa kontekstissa. Klassisessa republikaanisessa politiikan teoriassa tärkein tasavaltainen kansalaishyve on vapauden ja yhteishyvän rakkaus, josta monet muut hyveet voidaan johtaa: harkitsevuus, rehellisyys, rohkeus ja oikeudenmukaisuus. Terveessä yhteisössä hyveet vallitsevat. Yhteisön jäsenet ovat orientoituneita julkisiin asioihin ja yhteiseen hyvään. Kiistat ja konfliktit käydään julkisen yhteishyvän kehityksen sisällä. Kun korruptio valtaa alaa, toimijat alkavat yhä enenevässä määrin orientoitua omaan välittömään yksityiseen hyvään ja toimia ja tehdä valintoja sen mukaisesti.

8. Poliitiikan teoriaa: populismi ja opportunisti, retoriikka ja totuus

Syriza ja Podemos ovat hyödyntäneet akateemisessa maailmassa kehitettyjä teoreettisia ideoita populismista ja sen merkityksestä 2000-luvun demokraattisessa politiikassa. Uusien vasemmistopuolueiden suosio ja vaalimenestys pakottaa asettamaan kysymyksen siitä pitäisikö vasemmiston laajemminkin mieltä suhdettaan paitsi populismiin niin myös poliittiseen opportunistiin ja retoriikkaan, tarinoiden kertomiseen ja kaunopuheisuuteen?

Populismia käytetään usein pelkästään negatiivisessa merkityksessä, jolloin se yhdistetään demagogiaan, ”kansan manipulointiin” tai ”rahvaan kiihottamiseen”. Demagogi vetoaa ihmisten ennakkoluuloihin, pelkoihin, tunteisiin ja tietämättömyyteen. Antiikin Kreikassa termi ”demagogi” tarkoitti alun perin vain kansanjohtajaa, mutta sain pian negatiivisen merkityksen, kun esiin nousi johtajia, jotka vaativat nopeaa ja väkivaltaista toimintaa esimerkiksi Peloponnessolaissotien aikana, usein traagisin tai katastrofaalisin seurauksin. ”Demagogit” osoittautuivat lisäksi autoritäärisiksi – tai jopa demokratian vastaisiksi.

Jotkut politiikan teoretikot ovat vaatineet populismin uudelleen arviota ja näitä oppeja myös Syriza ja Podemos ovat hyödyntäneet. Samaan hengenvetoon voidaan myös problematisoida esimerkiksi ”opportunistismin” oikeaa merkitystä ja retoriikan roolia poliittisessa toiminnassa. Pitäisikö tilaisuuteen tarttua kun sellainen avautuu? Jos tarinat ja kaunopuheisuus kerran liikuttavat ihmisiä, eikö olisi tärkeää maksimoida tämä vaikutus?

8.1. Ernesto Laclau'n populismi-teoria

Ernesto Laclau'n radikaalidemokraattisen teorian yksi sovellutus on ollut kääntää perinteinen populismi-näkemyks melkein ylösäläisiin.⁹ Laclau argumentoi, että politiikan teoriassa populismi määritellään aina epämääräisesti ja epäsuorasti, mutta kuitenkin annetaan ymmärtää, että luonnehdinta ”populistinen” on jotenkin negatiivinen. Tämä on siinä mielessä paradoksaalista, että itse populismia syytetään vastaavasta intellektuaalisesta tyhjiydestä. Laclau kysyykin: onko poliittisen retoriikan epämääräisyydessä, sen tietyssä tyhjiydessä ja asioiden yksinkertaistamisessa sinänsä mitään pahaa? Eikö itse sosiaalinen todellisuus ole usein aika ympäröivä ja hämärä?

Laclau'n lisäoletus on, että merkitysten muodostumisen kannalta erot ovat välttämättömiä, ja että ainakin osa näistä eroista konstituoivat antagonismeja, vastakkainasetteluja. Niinpä populistisen politiikan yksi ydin on siinä, että retorisesti pystytään yhdistämään laaja joukko erilaisia ihmisiä ja ryhmittymiä vastustamaan yhteistä *vihollista*. Tavoitteena on asettaa ”kansan” vastaan ”hallitsevaa eliittiä”.

Kreikassa tai Espanjassa se ei ole ollut vaikeata. ”Austerity”-politiikka on vihollinen; troikka ja vanhat puolueet ovat eliittiä. Laclau'n analyysi kuitenkin jatkuu. Ideana on kyseenalaistaa vallitseva käsitys siitä, mikä on ”järkevää” ja ”normaalista” – käytännössä tarkoittaen nykytilanteessa uusliberalismia. Vallitseva hegemonia kehystää asiat vinoutuneella tavalla. Esimerkiksi Suomen vasemmistoliitto voidaan esittää ”radikaalivasemmistona” tai ”laitavasemmistona”, vaikka sen ohjelmat ovat lähinnä sosiaalidemokraattisia, ja vaikka se on osallistunut uusliberalisaatiota edistäneisiin hallituksiin 11 vuoden ajan kaudella 1995-

⁹ Tämän hän teki vuoden 2005 kirjassaan *On Populist Reason*, jota monet Syrizan ja Podemoksen keskeiset hahmot ovat hyödyntäneet niin opinnäytteissään kuin poliittisessa ajattelussaan.

2015 (toki pyrkien myös pehmentämään leikkauksia, vesittämään yksityistämisiä ja edistämään parempaa sosiaaliturvaa ja tasaisempaa tulonjakoa).

Populismien vastaisen retoriikan kritiikkiin kuuluu myös olettaus, että poliittinen eliitti suhtautuu merkittävään osaan väestöstä suurella epäluulolla. Radikaalidemokraattiselta kannalta tämä kehitys tietysti pitää kääntää. Kansa tai väki pitää saada vasemmiston taakse ja se onnistuu parhaiten kohdistamalla kriittinen retoriikka hallitsevaa eliittiä/vihollista vastaan. Vasemmisto-populismi on sitoutunut demokratian arvoon. Tasa-arvon ja vapauden periaatteet eivät koske vaaleja ja äänestämistä, vaan periaatteessa kaikkia yhteiskunnallisia suhteita. Näin demokratian vaatimus yleistyy ja radikalisoituu.

Vasemmisto-populismiin on helppo yhdistää myös yleisempiä näkemyksiä siitä, että politiikka on retoriikkaa ja että hyvät tarinat liikuttavat ihmisiä. Jo antiikin teoreetikot asettivat kysymyksen ”miten saada yleisö syyttämään tai liikutettua niin, että se hyväksyy puhujan tai puolueen tarjoaman näkökulman?”. Modernit retoriikan teoreetikot ovat edelleen kehittäneet näitä näkemyksiä. Klassisen retoriikan kolme elementtiä ovat *eetos*, *paatos* ja *logos*. *Eetos* viittaa tapaan olla, puhujan habitukseen ja siihen moraaliseen luonteeseen, mikä paljastuu puheissa ja teoissa. *Eetoksessa* on kyse siitä, missä määrin puhujan henkilö kykenee saamaan yleisön vakuuttuneeksi siitä, että hän on uskottava.

Paatos puolestaan tarkoittaa tunteisiin vetoamista tavalla, johon liittyy intomielisyyttä, mahtipontisuutta tai korkealentoisuutta. *Paatos* voi kummuta myös samaistumisesta toisen kärsimyksiin. Onnistunut *paatos* edellyttää, että puhuja laittaa omia tunteitaan peliin. Eräs tapa saavuttaa pateettinen vaikutelma on kertomuksen tai tarinan kautta. Filosofi Alasdair MacIntyre on teoretisoinut tarinoiden keskeistä roolia ihmisten elämässä – ja kuolemassa.

Liberaali-kapitalistisessa maailmassa yksilöiden kokemuksilla on toki taipumusta fragmentoitua, siis hajota ja pirstaloitua, mutta silti kokemuksemme myös 2000-luvulla välittyvät tarinoina. Sanat ja teot tulevat ymmärrettäviksi osana tarinoita, joihin kuuluu tarinan hahmojen luonteen ja tekojen arviointi, myös hyveellisyyden näkökulmasta. Pienet tarinat voivat puolestaan saada merkityksensä osana isompaa tarinaa, joka voi koskea yksilön tai yhteisön elämää yhä laajempaan ja suurempaan kokonaisuutena.

Logos puolestaan viittaa rationaaliseen argumentaatioon ja yleisemmin järkeen. Järkeen vetoavat perustelut parantavat puhujan luotettavuutta ja saavat puhujan näyttämään valmistautuneelta ja asiantuntevalta yleisölle, mutta pelkkään järkeen tai vallitseviin tai muuten hyvin perusteltuihin tieteellisiin teorioihin vetoaminen on usein kuivakkaa ja ehkä monien mielestä tylsääkin. Sellainen ei tempaise yleisöä mukaansa.

Retoriikka-analyysi tarjoaa lisänäkökulman arvioida vasemmiston 2015 vaalikampanjan epäonnistumisia. Vasemmiston uskottavuusongelman eri historialliset kerrostumat vaikuttavat suoraan sen edustajien retoriikan *eetokseen*. Siinä määrin kuin epäilyt ja varaukset kohdistuvat puolueeseen sinänsä, kaikki sen edustajat saavat eri puhetilanteissa – sosiaalisessa mediassa, vaalipaneeleissa, kaduilla ja toreilla, arkisissa tilanteissa – osansa vasemmiston uskottavuusongelmista, aivan riippumatta siitä, onko heillä henkilöinä ollut osaa tai arpa niissä episodeissa, joihin epäilyt ja syytökset viittaavat.

Suurelle yleisölle uskottavuusongelma kulminoituu paljolti puolueen puheenjohtajaan, joka edustaa puoluetta mediassa. Valtamedian suuret vaalikeskustelut ja -paneelit ovat melkein

poissulkevasti puheenjohtajien tilaisuuksia. Toiminta ministerinä Kataisen hallituksessa (2011-14) ja siihen liittyvät monimielisyydet ovat murentaneet Arhinmäen eetosta. Vain vuosi hallituksesta lähdön jälkeen hän yritti perustella sen linjauksille vaihtoehtoista talouspolitiikkaa. Asiaa tuskin auttoi tähyily Juha Sipilän ja uuden ”punamulta”-hallituksen suuntaan. Vaikka Sipilä ja keskusta pitivät retoriikkansa tarkoituksella hämäränä ja epäselvänä, tiedossa kuitenkin oli julkisia lausuntoja, joiden perusteella Sipilä antoi varsin selkeästi ymmärtää olevansa radikaalin uusliberaali talouspoliittisissa mielipiteissään.

Myös retoriikan päätös-puoli epäonnistui. Ensinnäkin vasemmiston valitsema tarina – hyvinvointivaltion ”korjaaminen” tai ”jälleenrakentaminen” – on ainakin implisiittisesti taaksepäin katsovaa. Kapitalistisen markkinayhteiskunnan vallitseva mentaliteetti odottaa kaiken muuttuvan koko ajan ja suurelta osin edelleen jakaa uskon siihen, että uusi on parempaa kuin vanha. Lisäksi vasemmiston vaalitarinoista tietoisesti poistettiin suuret tunteet, vetoaminen kärsimykseen, kaikki ylevyys ja mahtipontisuus. Linjaksi valittiin varovaisempi ja ympäröivämpi linja, jossa ei ollut selkeää suurta tarinaa.

Television vaalikeskusteluissa Arhinmäki esiintyi korostetun rauhallisesti ja maltillisesti ja lopulta ajautui logos-keskiseen retoriikkaan, joka ei tempaise yleisöä mukaansa. Monet muut poliitikot sen sijaan vetosivat kerta toisensa jälkeen kärsimykseen ja vastuuseen: ”On pakko tehdä kipeitä ratkaisuja, muuten Suomi ei toivu sairaudesta, joka jätyää sitä”.

8.2. Laclau vs. Hannah Arendt ja Roy Bhaskar

Laclauin populismi-näkemyks on hyvä avaus, mutta se ei kuitenkaan ole ongelmaton teoriana toimivan demokraattisen politikoinnin ehdoista. Ensinnäkin Laclau näkee antagonismin, siis vastakkainasettelun, eräänlaisena metafyyssisenä periaatteena. Laclau on ainakin jossain määrin lainannut tämän näkemyksen politiikasta ystävän/vihollisen määrittäjänä Carl Schmittiltä. Schmitt luonnehti politiikkaa kentäksi, jossa ystävät ja viholliset erottuvat. Schmitt piti tätä jakoa eksistentiaalisena, olemassaolomme koskevana. Schmitt itse osallistui ”poikkeustilan” ja ”vihollisten” määrittelyyn toimiessaan natsi-Saksan virallisena juristina. Hän pysyi uskollisena ideoilleen myös toisen maailmansodan jälkeen.

1980-luvulta alkaen monet itseään kriittisinä pitävät teoretikot ovat innostuneet Schmittin politiikka-teorioista, ei vähiten juuri Laclauin ja hänen kollegansa ja vaimonsa Chantal Mouffin ansiosta. Viime vuosikymmenten identiteettipolitiikka on usein ollut ystävän ja vihollisen määrittelyä, puolin ja toisin, tosin rauhanomaisesti. Tämän voi tulkita Laclauin ja Mouffin hengessä niin, että kyse on *agonistisesta* politiikasta, jossa vastustajaa ja vihollista ja hänen olemassaoloaan myös kunnioitetaan, mikä mahdollistaa demokratian, eikä pelkästä vastakkainasettelusta. Toisaalta viimeaikaiset konfliktit Euroopassa ovat tehneet juuri Schmittin alkuperäisestä teoriasta ehkä aiempaakin ajankohtaisemman ainakin siinä mielessä, että se auttaa ymmärtämään sitä, miten politiikka voi taas kerran kääntyä väkivallaksi. Tosiasiassa Schmitt nimittäin määritteli politiikan sodan jatkamiseksi toisin keinoin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole viisasta, kuten myös Laclau ja Mouffe toteavat.

Politiikka voidaan Hannah Arendtin tavoin ymmärtää myös moninaisuuden julkisena kenttänä, jossa on erilaisia toimijoita, jotka tunnustavat toisensa, väittelevät ja voivat myös panna alulle jotain uutta. Politiikka on retoriikkaa; se on myös vuoropuhelua, jossa pyritään vakuuttamaan toisia. Politiikka voi kääntyä väkivallaksi, mutta se olisi politiikan loppu. Pikemminkin osallistuminen politiikkaan edellyttää luottamusta toisiin ja yhteisiin

instituutioihin. Vastakkainasettelun retoriikka voi joskus olla perusteltua ja toimia, ja se voi auttaa rakentamaan laajoja koalitioita, mutta se voi myös luoda vihaa, murentaa yhteisiä instituutioita, estää yhteistyön ja viimein johtaa jopa väkivaltaan ja politiikan loppuun.

Populistisen retoriikan ainoa vastakkainasettelu ei ole "kansan" ja "eliitin" välillä. Kokemuksen perusteella myös oikeisto-populismi ja vasemmisto voivat suhteellisen helposti ajautua yhtä jyrkkään vastakkainasetteluun. Vasemmiston näkökulmasta olisi kuitenkin ajattelematonta olla antautumatta keskusteluihin esimerkiksi perussuomalaisten ja heidän kannattajiensa kanssa. Juuri perussuomalaisiin laajan vasemmiston – varsinkin SDP:n mutta jossain määrin myös vasemmistoliiton – kannatus on siirtynyt. Dialogi voi paljastaa sellaisia kerrostumia, jotka eivät ole välittömästi näkyvillä. Dialogi voi opettaa ymmärtämään toisen huolenaiheita ja keskinäisten erojen syitä paremmin; se voi myös tuoda esille jaettuja huolenaiheita, oletuksia ja näkemyksiä, joskus yllättävälläkin tavalla.

Esimerkiksi niille monille työmiehille ja työttömille, joille nykyvasemmisto näyttää liian vihreältä, voi vastata, että huolenaiheet ovat yhdistettävissä. Ilman teollisuutta emme pärjää. Tarvitaan laajamittaista investointi- ja uudelleen teollistamisen ohjelmaa. Vasemmistolla on tällainen ohjelma. Menestys maailmanmarkkinoilla ja huoli kestävästä tulevaisuudesta kuitenkin edellyttävät, että ohjelma on ekologisesti kestävällä pohjalla, että se jouduttaa siirtymistä kohti uusiutuvaan energiaan perustuvaan teolliseen talouteen.

Toiseksi, vaikka Laclau populismi-teoria toimisikin teoriana suosion kasvattamisesta ja koalition rakentamisesta, se ei takaa menestyksellistä hallitustaivalta tai talouspolitiikkaa, puhumattakaan kyvystä muuttaa EU:n toimintaperiaatteita. Samalla kun Laclau teoria ylipolitisoi kaiken, sillä on taipumusta nähdä kaikki vain osana diskurssia (osana puhetta, kieltä, tekstiä). Tunnetussa väittelyssä Roy Bhaskarin kanssa vuonna 1998 Laclau joutui vaikeuksiin, koska ei pystynyt systemaattisesti selittämään, miten erilaiset kausaaliset mekanismit ja prosessit tuottavat vaikutuksia luonnon ja yhteiskunnan avoimissa järjestelmissä. Hyvää ja menestyksellistä talouspolitiikkaa on mahdotonta harjoittaa, jollei meillä ole kunnollisia teorioita siitä, miten poliittisen talouden mekanismit ja prosessit toimivat, tai jollemme kykene erittelemään niitä todellisia rajoitteita, mitä pienellä EU:n jäsenmaalla on niin unionissa kuin yhteenkietoutuneessa maailmantaloudessa.

8.3. Kerrostuneen toiminnan malli

Ratkaisuksi populismi-teorian ongelmiin voidaan esittää kerrostuneen toimintaorientaation mahdollisuutta. Lähtökohtana voisi olla eräänlainen *logos*-keskeisyys, parhaimmat teoriat ja argumentit siitä, miten asiat todella ovat ja miten niiden pitäisi olla. Järjen ja argumentaation avulla luomme kuvia siitä, miten luonnon ja yhteiskunnan avoimet järjestelmät toimivat, mitä ovat kausaaliset yhteydet eri asioiden välillä, miten vääristä välttämättömyyksistä voidaan vapautua, mitä on hyvä sen moninaisissa eri muodoissaan ja miten parempia maailmoita voidaan rakentaa.

Logoksen piiriin kuuluvat lisäksi myös keskustelut siitä, miten esimerkiksi populismi, retoriikka ja opportunisti toimivat. Missä määrin politiikassa voidaan nojata niihin? Mitä ongelmia ja rajoituksia niihin liittyy? Logos-perustaisesti voidaan arvioida myös sitä, mihin ennakkokäsityksiin, pelkoihin ja tunteisiin vetoaminen on oikeutettua ja järkevää; mikä on puolestaan sellaista ihmisten kiihottamista, joka johtaa harhaan tai vaarallisille vesille?

Jokainen kysymys ja jokainen argumentti edellyttää suuren määrän taustaoletuksia ja -käsityksiä, mutta vain osaa näistä voidaan kutsua ennakkoluuloiksi. Järkeä ja tunteita ei pidä asettaa vastakkain. Silti kaikki tunteisiin vetoaminen ei ole oikeutettua tai järkevää.

Kriittisen järjenkäytön jälkeen poliittisen toiminnan seuraavaan tasoon kuuluvat retoriikan eetos ja paatos. Toimiva *eetos* edellyttää ratkaisuja vasemmiston uskottavuus-ongelmiin. Tässä etulyöntiasema on niillä, jotka eivät ole korruptoituneet (tai ehtineet korruptoitua) sanan missään mielessä, niillä, jotka vielä toistaiseksi tai yhä edelleen, toivon mukaan myös pitkällä tähtäimellä, voivat esiintyä selkeän hyveellisinä. Uutuus ja tuoreus auttavat tässä, mutta pidemmän päälle kyse on aina sanojen ja tekojen johdonmukaisuudesta.

Toimiva *paatos* puolestaan vaatii tunteisiin vetoavia tarinoita. Tarvitaan niin samaistumista ihmisten arkielämän kärsimyksiin ja ongelmiin kuin – ainakin jossain määrin – myös ylevyyttä ja mahtipontisuuttakin. Tarvitaan metaforia, jotka koskettavat ihmisiä, myös sellaisia tunteita kuin kärsimys ja uhraukset. Menestyksellisten tarinoiden pitää olla tarinoita muutoksesta ja tulevaisuudesta, ei nostalgista tai paluusta vanhaan.

Eniten pinnalla oleva taso koskee sitä populistista retoriikkaa, jossa pyritään luomaan liittoutumia ja yhdistämään moninaisuutta vastakkainasettelujen kautta. Radikaalidemokraatti voi kontekstista riippuen todella asettua kansan puolella eliittiä vastaan, vaikka tiedostaakin tällaisen retoriikan rajat ja eettis-poliittiset ongelmat. Harkintaa ei aina tarvitse näyttää ulospäin, mutta varsinkin ystävä/vihollinen -jaon käytössä pitää olla erityisen varovainen. Poliitiikka on ensisijaisesti dialogia ja väittelyä erilaisten toisten kanssa. Dialogi voi myös paljastaa asioita; debateista voi oppia. Vain avoimuus ja oppimiskyky estävät uuden kapean ja alistavan vallan syntyminen.

Radikaali demokratia voi siis toimia vain sellaisessa maailmassa, jossa politiikka on myös sivistämistä ja oppimista, jossa politiikasta tulee yhä enemmän *logos*-keskeistä, ilman että järkeä ja järkevää argumentaatiota kuitenkaan asetetaan tunteita ja tarinoita vastaan. Niin kauan kuin tämä pyrkimys säilyy, myös vasemmisto voi harjoittaa populistista retoriikkaa.

9. Kansallisen toisen toimisen rajat ja mahdollisuudet

Kreikan Syriza on esimerkki siitä, miten vaikeaa toisen toimiminen EU:ssa ja yhteenkietoutuneessa maailmantaloudessa on. Syrizan keskeisenä tavoitteena on ollut yhtäältä purkaa troikan asettamia tiukkoja talouspoliittisia ehtoja – säästöjä, leikkauksia ja yksityistämisiä – ja toisaalta edistää EU-tasoisia investointeja ja kasvua. Kreikan uutta hallitusta on painostettu, jotta se suostuisi tarkoin noudattamaan troikan määräyksiä.

EKP on tehnyt moninaisia strategisia manöövereitä painottaakseen, että Kreikan ainoa vaihtoehto on täyttää troikan asettamat ehdot kokonaan. Syrizan valtaannousun tarkoittamaton seuraus on ollut Kreikan talouden uusi alamäki, kun lainahanat on väännetty kiinni myös Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n toimesta, ja kun investoijat, varakkaat kreikkalaiset ja keinottelijat ovat alkaneet ennakoida mahdollista eroa eurosta. Samaan aikaan kun Kreikan pankkitalletukset ovat romahtaneet ja raha valuu pois maasta, EU:n valtionpäämiehet ovat edelleen pysyneet kannassaan ja korostaneet, että sovittuihin ehtoihin voidaan tehdä vain pintapuolisia muutoksia.

Tahto ja valta liittyvät toisiinsa. Kapea valta merkitsee, ettei tarvitse itse antaa periksi vaan voi pakottaa toiset siihen. EU-johtajilla ja Kansainvälisellä valuuttarahastolla näyttäisi olevan tällaista valtaa esimerkiksi suhteessa Kreikkaan, joka kansantaloudeltaan on Suomen kokoluokkaa. Kun on tällaista valtaa, ei tarvitse oppia. EU:n päätöksentekijöiden varsin yksioikoinen kanta näyttäisi olevan, että Kreikan hallituksen on annettava myöten ja peräännyttävä vaaliohjelmastaan – mieluiten vaikka järjestettävä uudet vaalit tai kansanäänestys, jolla Syrizalle parlamenttivaaleissa annettu mandaatti peruttaisiin.

Syrizan epäonnistuminen merkitsisi uutta takaiskua vasemmistolle kaikissa EU:n jäsenmaissa. Tämä on myös yksi keskeinen syy siihen, miksi Kreikka halutaan pakottaa ruotuun. Menestys riippuu poikki- ja ylikansallisista valtasuhteista. Siksi vasemmiston tulevaisuus on myös kiinni kyvystä ymmärtää poliittisen toiminnan laajempaa kontekstia. Mallin ottaminen Syrizasta ja Podemoksesta on lyhytnäköistä, jollei kyetä refleksiivisesti suhteuttamaan oman toiminnan ja menestyksen ehtoja vallitseviin rajoituksiin.

9.1. Euroopan unionin valta

EU-budjettikuri vähentää kasvunäkemyksiä Euroopassa, mutta vaikuttaa suoraan myös Suomeen. Maastrichtin sopimukseen kirjattu 60%:n bruttovelan raja menee rikki Suomen osalta vuonna 2015. Vaikka nettomääräisesti Suomen velka on alhaisella tasolla, ja vaikka Suomen bruttovelkakin on reilusti alle EU:n keskiarvon (n. 95%), tämä laukaisee budjettikurimekanismit ja asettaa Suomen EU:n erityisen tarkkailun ja valvonnan alle.

Suomi on useiden eri sopimusten kautta sitoutunut siihen, että niin sanottu vuotuinen rakenteellinen alijäämä pysyisi erittäin pienenä, alle puolessa prosentissa. Rakenteellinen alijäämä on yhtä kuin tosiasiallinen alijäämä sopeutettuna taloustilanteeseen. Laskentaperusteet ovat olleet kiistanalaisia, ja niitä muutettiin viimeksi maaliskuussa 2014, jotta eurokriisimaiden tilanne otettaisiin paremmin huomioon. Joka tapauksessa uusissa sopimuksissa omaksuttu EU-normi tarkoittaa supistavaa talouspolitiikkaa – leikkauksia ja yksityistämisiä – melkein kaikissa olosuhteissa. Uusliberalismi on lukittu kiinni.

Asiaa ei vasemmistoliiton kannalta edesauta se, että puolue on ollut ratkaisevissa vaiheissa tukemassa niin euroon liittymistä kuin budjettikurin tiukentamista. Vasemmistoliitto ei ilmoittanut virallista kantaansa itse EU:hun liittymiseen, koska tiesit jäseniensä ja kannattajiensa olevan kahtiajakautuneita EU:n suhteen. Sen sijaan vasemmisto oli mukana Lipposen ensimmäisessä hallituksessa, joka päätti viedä Suomen euroon ensimmäisten EU-maiden joukossa, vaikka kansanäänestyksessä oli aiemmin luvattu tästä päätettävän erikseen, ja vaikka Lipposen päätös oli monien mielestä perustuslain vastainen. Euroon liittymisen myötä Suomen valtio luopui omasta raha- ja valuuttakurssipolitiikasta.

Vasemmisto oli myös hallituksessa eurokriisin aikana, silloin kun sopimukset Euroopan vakausmekanismista, ”six-packista”, ”two-packista”, budjettikurisopimuksesta ja euro plussasta solmittiin. Kataisen hallitus vaati erittäin tiukkoja ehtoja kriisimailta. Nämä sopimukset ovat osa uusliberalisaatiota, ymmärrettynä siis itseään vahvistavaksi prosessiksi. Uudet EU-sopimukset ovat malliesimerkkejä siitä, miten poliittiset ohjelmat ja instituutiot suunnitellaan sellaisiksi, että niitä on tulevaisuudessa erittäin vaikea muuttaa. Kansainvälisiä sopimuksia on usein vaikeampi muuttaa kuin kansallisia perustuslakeja.

Uudet sopimukset ja niiden luomat mekanismit muokkaavat valtasuhteita ja asettavat vasemmiston tilanteeseen, jossa muutosten aikaansaaminen on vaikeaa. Näin vasemmiston tavoitteista ja vaatimuksista tulee helposti ”epärealistisia”.

9.2. Yhteenkietoutunut maailmantalous

Talouspoliittisesta näkökulmasta olennainen kokonaisuus ei ole valtio vaan maailmantalous, josta EU muodostaa vain osan. Osien ja kokonaisuuden keskinäinen riippuvuus toimii muussa tehokkaana kokonaiskysynnän ja kerroinvaikutuksen kautta. Merkittävä osa ekspansiivisen talouspolitiikan vaikutuksista valuu ulkomaille. Tämä pätee myös EU:hun kokonaisuutena – olettaen, että se harjoittaisi omaa finanssipolitiikkaa.

Kapitalistinen markkinatalous yhteistyössä nykyaikaisen tieteen ja insinööritaidon kanssa luo jatkuvasti ’inhimillisen tiedon ja aikaansaannosten objektivoitua voimaa’ (kuten Marx asiaa kuvasi), toisin sanoen uutta ja laajennettua tuotantokykyä. Tähän sisältyvät myös sellaisten kiinteiden reaali-investointien luomat tuotantovälineet, joiden suunnitteluhorisontti on usein pitkä, mikä on yksi syy suhdannevaihteluihin.

Jälki-keynesiläisten talousteorioiden näkökulmasta ei ole olemassa sellaisia automaattisia mekanismeja, jotka synkronisoisivat erikestoisia prosesseja ja niiden vaikutuksia. Tehokas kokonaistarjonta (talouden kokonaistuotantokyky) ei yleensä vastaa kokonaiskysyntää (talouden kokonaisostovoimaa). Lisäksi ostovoimaa asettava raha on eräänlainen ”aikakapseli”, joka osaltaan vaikuttaa tapahtumaketjuihin, jotka monissa tilanteissa ovat itseään vahvistavia. Raha ja rahoitus määräävät talouden syklejä ja kehitystä.

Sellaisten järjestelmien puutteessa, joilla voitaisiin varmistaa tuotettujen tavaroiden ja palveluiden riittävän korkea tosiasiallisen kysynnän taso, nämä kehityskulut johtavat tyypillisesti ylikapasiteettiin ja työttömyyteen. Kysyntä määrittyy aina rahamääräisesti. Merkittävää on se, onko mahdollisilla kuluttajilla ja investoijilla varaa ostaa tavaroita ja palveluita. Kulutusalttiudella on taipumusta laskea tulojen kasvaessa. Siksi tehokas kysyntä riippuu myös tulonjaosta. Monopoliasteen, joka muodostuu kapitalistisen markkinatalouden kehityskuluissa, sekä taloudellisten ja enemmän tai vähemmän pysyvien tai velvoittavien ajallisten sitoumusten vuoksi hinnat eivät laske helposti siten, että ne vastaisivat riittämätöntä kysyntää. Ja mikäli hinnat kaikesta huolimatta laskevat, tästä seuraa todennäköisesti itseään vahvistava deflaatiokierre.

Julkistoimijoiden tehtävänä on varmistaa täystyöllisyys sekä edistää ja suunnata investointeja ja luoda kasvua. Ongelmana on, että mitä yhteen kietoutuneempia taloudelliset toimet ovat, sitä laajemmalle valtiollisen talouspolitiikan vaikutukset leviävät. Lisäksi yksittäiset valtiotoimijat tarkastelevat asioita aina omasta rajoittuneesta näkökulmastaan ja siksi sortuvat usein koostumuksen virhepäätelmään.

Koostumuksen virhepäätelmä johtuu yleensä siitä, että oletetaan sen, mikä on mahdollista yhdelle, olevan mahdollista kaikille (tai ainakin monille) toimijoille samanaikaisesti. Jos valtioiden talouspolitiikat ovat keskenään ristiriitaisia esimerkiksi, jos valtiot koettavat yhtäaikaaisesti siirtää talousongelmiaan ulkomaille lisäämällä viennin määrää suhteessa tuontiin sisäisen devalvaation ja kilpailukyky politiikan keinoin, tällaisen yhtäaikaisen toiminnan tulos helposti vaikuttaa kielteisesti moniin valtioihin tai jopa kaikkiin. Kohtalomme punoutuvat näin peruuttamattomasti toisiinsa.

9.3. Kansallisen talouspolitiikan ja autonomian mahdollisuudet rajat

Suomella ei enää ole omaa keskuspankkia ja rahaa sen enempää kuin raha- tai valuuttakurssipolitiikkaa. EU-sopimukset ja -mekanismit asettavat rajoja finanssipolitiikalle ja sitä kautta myös investointi- ja teollisuuspolitiikalle. Monet vasemmiston kannattamista toimenpiteistä ja institutionaalisista kokeiluista saattavat ainakin osin törmätä sisämarkkina- tai vapaakauppasäädöksiin, joista monet luovat erityisiä etuoikeuksia monikansallisille yhtiöille haastaa valtioita. Edes Syrizan 2015 tapainen vaalimenestys ei takaa, että vasemmisto onnistuisi toteuttamaan tavoitteitaan, sen enempää Kreikassa kuin Suomessakaan. Menestyksellisen toiminnan ehdot ovat hajautuneet laajalle.

Tässä tilanteessa houkutteleva vaihtoehto voisi olla jättää talouspolitiikka pääasiassa muille ja yrittää keskittyä joidenkin ryhmien erityisetujen ajamiseen sekä ympäristö- ja identiteettipolitiikkaan. Näin vasemmistoliitto ajautuisi yhä enemmän samalle kentälle kuin vihreät, noudattaen kuitenkin astetta yksiselitteisemmin vasemmistolaisia tulonjakolinjauksia. Vihreiden ja vasemmiston yhteenlaskettujen äänien määrä tulisi säilymään tasolla n.15%, korkeintaan 20%. Todennäköinen tulos olisi se, että puolueen kannatus jatkaa hidasta hiipumistaan myös 2020-luvulla. Puolueen vanhat aktiivit ja kannattajat kuolevat asteittain pois ja ay-siipi ohenee entisestään. Kapitalistisen markkinayhteiskunnan dynamiikka ei itsestään luo merkittävästi laajenevaa pohjaa tällaisella punavihreälle/kulttuuriliberaalille politikoinnille, varsinkin kun kulttuuriliberaaleja löytyy myös kokoomuksesta ja muista puolueista.

Toinen vaihtoehto on miettiä systemaattisesti vaihtoehtoisen kokonaisvaltaisen talouspolitiikan ehtoja ja mahdollisuuksia. Miten rakenteet konstituivat toimijoita ja asettavat ehtoja toiminnalle? Missä määrin ja miten valtiot ovat vapaita toimimaan talouspolitiikassaan toisin? Mikä voisi lisätä vapautta? On korostettava, että EU-linjaukset ja maailmantalouden yhteenkietoutuneisuus eivät vain kahlitse vasemmistolaista talouspolitiikkaa, vaan ne rajoittavat myös uusliberaalien strategioiden menestymisen mahdollisuuksia. Vallitsevat uusliberaalit opit eivät ole toimineet odotusten mukaisesti. Pikemminkin ne ovat perustavalla tavalla ristiriitaisia. Mitä kauemmin maailmaa on yritetty muokata markkina-utopian kaltaiseksi, sitä huonompaa talouskehitys on ollut.

Reilusti yli puolet tehokkaasta kokonaiskysynnästä on edelleen kotimaista. Esimerkiksi Suomella on edelleen mahdollisuuksia ottaa velkaa ilman kurjistavia ehtoja, eikä kaikkia institutionaalisia kokeiluja ja mahdollisuuksia ole vielä suinkaan suljettu pois. Suomessa voi edelleen toimia toisin jopa nykyolosuhteissa, kaikista rahoitusmarkkinoiden, yhtiövallan ja EU:n asettamista moninaisista rajoitteista huolimatta.

Jos maakohtainen julkismenojen kerroin on tarpeeksi suuri, kuten meillä on 2010-luvun eepisen taantumän jatkuessa hyviä perusteita uskoa, ja kuten esimerkiksi kansainvälinen valuuttarahasto IMF esittää, lisävelka maksaa itsensä takaisin. Kertoimen arvioinnissa kyse on käytännöllisestä arvostelmasta, ei pelkästä tekniikasta. Myös institutionaalisia kokeiluja voi harjoittaa – ainakin jossakin määrin – myös kansallisissa puitteissa. Kokeilullisten tuotanto-organisaatioiden muotojen tukeminen voi samanaikaisesti edistää Suomen taloudellista menestystä ja demokraattisen markkinasosialismin päämääriä. Retorisen päätöksen tasolla tätä voidaan ilmaista iskulauseella ”Kaaapataan rakenneuudistus!”.

On todennäköistä, että onnistuneet esimerkit toisin toimimisesta leviäisivät varsin nopeasti 2010-luvun loppupuolella ja 2020-luvulla. Siinä vaiheessa kun kunkin maan talouspolitiikan perusteita aletaan miettiä uusiksi, on tilanne otollinen myös parempien yhteisinstiitutioiden rakentamiselle, niin Euroopassa kuin globaalisti. Yhdenkin maan onnistuneella esimerkillä toisin toimimisesta voi olla laajakantoisia seurauksia.

Emansipatorinen talouspolitiikka ei kuitenkaan koske ainoastaan välittömiä talouspoliittisia vaihtoehtoja vaan myös toiminnan ehtojen muuttamista. Vasemmiston idean mukaista on tavoitella *kaikkien* yhtäläistä vapautta toimia toisin, kaikkien mahdollisuutta päättää omasta kohtalostaan itse. Pohjimmiltaan vasemmiston vapauden ihanne voidaan tiivistää vaatimukseen globaalista demokratiasta ja solidaarisuudesta.

10. Pitäisikö vasemmisto perustaa uudelleen?

Puolueen uskottavuuden ja eetoksen kannalta on paljon merkitystä sillä, onko puolue uusi – joko uudelleen tai vastikään perustettu – tai ainakin selkeästi uudistunut jossain mielessä. Kannatuksen pitkän aikavälin laskutrendin ja vuoden 2015 merkittävän vaalitappion valossa tämä asia on syytä keskustella juurta jaksain läpi. Puolueen nimen ja/tai johdon vaihtaminen on yksi mahdollisuus. Myös puolueen toimintakulttuurissa on merkittäviä ongelmia. Vaikka ne näkyvät suurelle yleisölle vain osin, niillä on vaikutusta aktivismiin puolueorganisaation sisällä ja kautta. Viimein on syytä pohtia erilaisia mahdollisuuksia perustaa itse puolue ja rakentaa sen toimintaorganisaatio kokonaan uudelleen.

10.1. Puolueen nimi ja johto

Kaikkein eniten ajan hengen mukaista olisi yksinkertaisesti ryhtyä ”brändäämään” puoluetta uudelleen. Yksi osa tällaista brändäystä voisi olla puolueen nimen ja tunnusten vaihtaminen. Vasemmistoliiton sijasta nimenä voisi yksinkertaisesti olla pelkkä ”Vasemmisto”, tai sitten joku muunnelma vasemmisto-teemasta (esimerkiksi ”Yhtynyt demokraattinen vasemmisto” tai ”Vasemmistovihreät” tai joku vastaava). Myös joku pidempi nimi, josta syntyisi kansalaisten suuhun helposti sopiva lyhenne, voisi toimia. Pidemmässä nimessä voitaisiin viitata myös puolueen kosmopoliittiseen orientaatioon.

Identiteetin muutosta edesauttaisi, jos nimenmuutoksen myötä puolueeseen liittyisi uusia elementtejä joko nykyisistä vasemmistolaisista pienpuolueista tai kansalaisyhteiskunnasta, tai jos mukaan saataisiin houkutelua joitakin aktiiveja vihreän puolueen vasemmalta laidalta tai SDP:n tai perussuomalaisien piiristä. Tavoite olisi luoda kuva uudesta koalitiosta, joka vastaisi uuden nimen henkeä ja loisi sille katetta.

Myös puolueen tunnukset, symbolit ja perinteet pitäisi samalla uudistaa. Väriäiskäkuviot näyttävät vanhahtavilta ja ummehtuneilta; Helsingin piirin vaalimökki on mummonmökki; puolueen liepeillä toimii edelleen ”pioneereja” ja puoluekokouksessa lauletaan edelleen ”kansainvälistä”, vaikka yhteislauluperinne on monille vieras, ja vaikka melkein kaikki yhdistävät tuon laulun neuvostoimperialismiin ja -sortoon (laulu oli Neuvostoliiton kansallislaulu suureen isänmaalliseen sotaan asti, ja senkin jälkeen se yhdistettiin NL:oon).

Näiden lisäksi puolue voisi vaihtaa johtonsa ja yrittää ”brändätä” itseään myös sitä kautta uusiksi. Asia kuuluu kesäkuun 2016 puoluekokouksen päätösvaltaan. Lienee kuitenkin

perusteltua ajatella, että jotta puolue saisi selkeästi parannettua eetostaan ja lisättyä uskottavuuttaan, puheenjohtajaksi pitäisi löytyä sellainen jo nyt tai ainakin potentiaalisesti suosittu henkilö, jonka maine tai uskottavuus ei ole tahriintunut osallistumalla Kataisen hallitukseen, ja joka ei myöskään olisi ainakaan aktiivisesti tukenut siihen osallistumista (Martti Korhosen jäätyä pois eduskunnasta Lipposen hallitukseen ministereinä osallistuneita ei puolueen aktiivitoiminnassa enää ole mukana). Myös muut henkilön eetokseen positiivisesti vaikuttavat ominaisuudet olisivat suureksi hyödyksi tehtävässä.

10.2. Puolueen toimintakulttuuri

Vaatus radikaalista demokratiasta ei voi koskea vain puolueen ulkopuolista todellisuutta. Uskottavuus ja toimiva eetos edellyttävät johdonmukaisuutta myös tässä suhteessa. Kaikki mahdollinen on tehtävä sen eteen, että puolueen käytännöt kiertyvät julkisen yhteisen hyvän ympärillä, jotta ei synny epäilyksiä siitä, että erilaisten manöövereiden takana olisi joidenkin keskeisten henkilöiden yksityisen hyvän edistäminen. Jos luottamusta ei ole riittävästi, puolueen eri toimijoiden yhteistyö ei voi sujua toivotulla tavalla.

Vasemmistoliiton toimintakulttuuriin ovat kuuluneet pyrkimykset yhdenmukaistaa mielipiteitä ja poissulkea poikkeavia näkemyksiä. Erityisen vahingollista tämä on ollut silloin kun on epäselvää, kuka oikeastaan parhaiten pyrkii edistämään puolueen itsensä asettamia tavoitteita ja päämääriä, tai kun erimielisyys on koskenut uusliberalisaatio-prosessia myötäilevässä hallituksessa istumista. Ratkaisevissa käännteissä on asioita myös salailtu jopa puolueen johtoelimiltä tai tuotu päätettäväksi esityslistan ulkopuolelta.

Ilman vakiintuneita käytäntöjä tai selkeitä sääntöjä äänestysmenettelyistä myös monien äänestysten lopputulosta on mahdollista manipuloida; ainakin vaikutelma manipulaatiosta jää helposti kaivertamaan monia osallistujia. Vaikka kokousdokumentaation avoimuutta on lisätty, niin siinäkin suhteessa olisi edelleen parannettavaa. Olisi myös hyvä käytäntö, että mahdollisimman laaja joukko voisi osallistua kokouksen asialistojen muodostamiseen.

Vielä isompi ongelma koskee jäsenten osallistamista toimintaan. Vasemmistoon liittyy koko ajan uusia jäseniä, välillä enemmän, välillä vähemmän, mutta heidän tuomisessaan mukaan toimintaan on ollut vaikeuksia. Myös suurin osa vanhoista jäsenistä on pääsääntöisesti passiivisia tukijoita. Vaikka missään yhdistyksessä tai paljolti vapaaehtoistoimintaan pohjautuvassa organisaatiossa aktiivisen osallistumisen aste ei voi olla kovin korkea, se voisi silti olla nykyistä selvästi korkeampi. Yksi mahdollisuus olisi organisoitua nykyistä verkostomaisemmin ja delegoida valtaa enemmän eri solmukohdille ja työryhmille.

Enimmäkseen Helsingistä käsin toimiva vasemmistolinkki tarjoaa yhden mallin verkostomaisesta toiminnasta. Se on puolueosasto, joka on riippumaton asuinpaikasta. Kuka tahansa voi liittyä sen jäseneksi liittyessään puolueen jäseneksi, tai myöhemmin. Liittymisen perustana on linkin maine ja kiinnostus tietyn tyyppiseen toimintaan. Vasemmiston sisällä voisi myös olla esimerkiksi oma verkostomainen osastonsa vaikka työttömille ja työttömien kanssa aktiivisesti toimiville. Erilaisia verkostomaisia osastoja voisi olla enemmän, kullakin oma profiilinsa ja toimintakenttänsä. Pitäisi myös olla mahdollista liittyä jäseneksi ilman, että on minkään erityisen osaston jäsen. Näillekin jäsenille pitää voida varata edustus esimerkiksi puoluekokoukseen, tavalla tai toisella.

Samaten puolueen nimissä puhumista voisi demokratisoida. Nyt pääsääntönä on se, että puolueen puheenjohtaja, työvaliokunnan edustajat, kansanedustajat sekä puoluehallitus kokonaisuutena antavat lausuntoja julkisuuteen, lähinnä tässä järjestyksessä. Lisäksi piirit ja kunnanvaltuutetut voivat joskus antaa kannanottoja ja lausuntoja julkisuuteen, ennen kaikkea koskien kunnallisia asioita. Moniäänisempi ote voisi auttaa aktivoimaan jäsenistöä.

Periaatteena voisi esimerkiksi olla, että mikä tahansa osasto, piiri tai työryhmä voisi puhua puolueen nimissä, edellyttäen vain, että julkilausuttu asia ei ole eksplisiittisessä ristiriidassa puolueen hyväksymien ohjelmien kanssa. Jos asiasta on epäilyjä, voi kysyä puoluehallitukselta tai puoluevaltuustolta (jos jälkimmäinen on kokoontumassa).

Jos moniäänisyys jossain tilanteessa johtaa merkittävään epäselvyyteen puolueen kannasta, silloin päätöksentekovalta voidaan antaa puoluehallitukselle, jonka tulkinta on sitova seuraavaan puoluekokoukseen asti, jolloin asiasta voidaan tehdä uusi päätös. Puoluekokoussykliä voidaan lisäksi nopeuttaa nykyisestä kolmesta vuodesta kahteen. Puoluekokousten välillä voitaisiin aktiivisesti käyttää jäsenäänestyksiä keskeisistä asioista, mukaan lukien mahdollisesta hallitukseen menosta.

Puolue voisi myös nykyistä aktiivisemmin tukea osallistuvaa budjetointia, paikallisdemokratiaa ja demokratiaa erilaisissa organisaatioissa, yrityksistä ja osuuskunnista yliopistoihin, ja liittyä näin mukaan sellaisiin käynnissä oleviin poliittisiin prosesseihin, jotka ovat lähempänä ihmisten arkea kuin valtiovallan kabinetit Helsingissä.

10.3. Itse puolue ja sen organisaatio

Pelkän nimen, johdon, symbolien ja toimintakulttuurin uudistamisen sijasta olisi myös mahdollista ajatella kokonaan uuden puolueen perustamista ja nykyisen vasemmistoliiton lakkauttamista. Uusi puolue olisi lähtökohdaltaan nykyistä yksiselitteisemmin *vastahegemoninen* ja pyrkiisi laajempaan *muutokseen*. Vaikka sillä olisi vahva kansallinen perusta, se voisi olla aiempaa paljon organisoitumattomampi osa eurooppalaista ja globaalia demokraattista vasemmistoa. Tämä perustuu odotukseen, että tullessa 2020-luvulle osa kriittisistä kosmopoliittisista liikkeistä järjestäytyy globaaleiksi poliittisiksi puolueiksi, samalla kun monet perinteiset kansalliset puolueet suuntautuvat yhä enemmän globaalisti.

Kriittiset kosmopoliittiset liikkeet ja uudet globaalit puolueet ovat aluksi erityisen vahvoja Euroopassa. Ne alkavat pikku hiljaa muokata myös EU:n kehitystä. On todennäköistä, että uusien puolueiden suosio nousee jokaisen uuden suurongelman, kriisin ja sodan myötä. Syrizan jo tapahtuneen nousun voi tulkita niin, että Kreikka on käynyt läpi laajamittaisen katastrofin, ja että siellä on siksi tapahtunut kriittistä kosmopoliittista oppimista.

Syriza on ajanut nimenomaan EU-laajuisia muutoksia ja taustalla on myös globaalikeynesiläisiä pohdintoja. Ongelma on se, että Syriza on toistaiseksi jäänyt jokseenkin täysin yksin. Eurooppalainen vasemmisto on heikko ja hajanainen, osin myös sen takia, että se ei ole kyennyt tai osannut järjestää kosmopoliittista demokraattista yhteisorganisaatiota. Eurooppalaisen vasemmiston pitäisi ottaa käyttöön yksiselitteiset yhteiset demokraattiset päätöksentekomenettelyt ja uskaltaa rohkeasti esittää radikaali muutosvisio niin EU:sta kokonaisuutena kuin myös globaalista hallinnasta.

”Yhtynyt demokraattinen vasemmisto” tai ”Globaalidemokraattiset vasemmistovihreät” voisi rakentua sellaisen koalition ympärille, jossa olisivat mukana osa nykyistä vasemmistoliittoa, pienpuolueita ja kansalaisjärjestöryhmittymiä. Ne, jotka eivät haluaisi lähteä tällaiseen tulevaisuusprojektiin mukaan, voisivat löytää poliittisen kotinsa nykyisistä vihreistä tai SDP:stä. Joka tapauksessa on selvää, että yleistettävissä oleva pyrkimys vapauteen ja sosiaaliseen tasa-arvoon edellyttää globaalia demokratiaa ja solidaarisuutta.

Riippumatta siitä, haluttaisiinko ottaa näin radikaalia askelta tuntemattomaan, reformoidun vasemmistopuolueen organisoitumistapa ja -prioriteetit pitäisi miettiä lähtökohtaisesti uusiksi. Nykyiset puolueet, vasemmistoliitto mukaan lukien, pitävät eurooppalaista ja kansainvälistä toimintaa eräänlaisena ulkoisena jatkeena muutoin riippumattomalle ja vakaalle minälleen. Tuon jatkeen ylläpitämiseen on erikoistunut pieni osa puolueen ydinaktiiveja. Muiden kannalta tällainen toiminta on jokseenkin marginaalista.

Tämä priorisointi pitäisi muuttaa. Uudistetun tai uuden puolueen pitäisi panostaa aktiiviseen osallistumiseen poikkikansalliseen politikointiin, mielenosoituksista ja valmistelukokouksista pitkälle organisoituihin yhteistyön muotoihin. Sen pitäisi olla valmis hyväksymään osallisuus demokraattisessa verkostossa tai puolueessa, jossa sillä ei olisi veto-oikeutta päätöksiin. Myös laajemmissa asianosaisten poliittisissa yhteenliittymissä ja yhteisöissä pitää vallita demokraattisen osallistumisen ja enemmistöäänestämisen periaate.

11. Kriisien ja oppimisen dialektiikka: skenaarioita vuosille 2015-25

Refleksiivisen modernismin hengessä puolue pyrkii systemaattisesti ennakoimaan tulevaisuutta voidakseen vaikuttaa siihen. Yhtäältä se toimii opportunistisesti, valmistautuen siihen hetkeen kun muutoksien ikkuna aukeaa, ottaen oikean hetken koittaessa tilaisuudesta kaiken irti. Toisaalta se maksimoi kykynsä oppia. Kaikilla konkreettisilla vaihtoehdoilla on myös tarkoittamattomia seurauksia. Hyvä organisaatio maksimoi kykynsä oppia – myös omista virheistään – ja kehittää koko ajan visiotaan.

Jos ajatellaan suomalaista poliittis-taloudellista lähitulevaisuutta, uudistuneella vasemmistolla on kasvun mahdollisuuksia. Aika suuressa määrin pätee, että sekä vasemmistoliitto että SDP ovat menettäneet kannatustaan perussuomalaisille. Muun muassa työttömät ovat suhtautuneet positiivisemmin perussuomalaisiin kuin SDP:hen ja vasemmistoon. Kun perussuomalaiset ovat nyt menneet uusliberaalia ohjelmaa toteuttavan oikeistohallituksen osaksi – jonka yksi välittömiä toimenpiteitä on työttömyysturvan leikkaaminen, ja jonka talouspolitiikka lisää työttömyyttä – vasemmistolla on mahdollisuuksia saada tämän väestönsosan kannatusta taakseen. Myös monet muut (esimerkiksi opiskelijat ja opettajat) ovat hyvin tyytymättömiä. Suomi on kierteessä alaspäin ja siinä on vasemmiston tilaisuus lisätä suosiota äänestäjien keskuudessa.

Paljon riippuu EU:n ja maailmantalouden kehityksestä. Vuonna 2015 eurokriisi, joka itsessään on ollut suoraa jatkoa globaalille rahoitusmarkkinakriisille 2008-9, ei suinkaan ole päättynyt. Vallitsee eppinen taantuma: euroalueen velkaantuminen jatkuu ja työttömyys on korkealla. Globaali rahoitusmarkkinakriisi tai eurokriisi eivät ole johtaneet sellaisiin poliittisiin muutoksiin, jotka olisivat saaneet finansialisaatioprosessin käännettyä. Rahoituspääoma ja rahoitusvalta hallitsevat edelleen maailmantalouden dynamiikkaa. Pörssikurssit ovat kivunneet uusiin ennätyksiin hauraasta ja epävarmasta reaalityalouden

kehityksestä riippumatta (USA:n talous näyttäisi tätä kirjoittaessa olevan jo vajoamassa uuteen taantumahan, eikä EU:n talouskehitys ole juuri kummoisempaa; Kiinan yksityinen velka suhteessa BKT:hen on lisääntynyt 111% vuoden 2007 jälkeen ja yleensä muutaman kymmenen prosentin lisäys on riittänyt johtamaan kuplan puhkeamiseen ja kriisiin.) Euroopan ja Yhdysvaltain keskuspankkipolitiikka on edesauttanut uuden kuplan nousua. Uusi maailmanlaajuinen rahoituskriisi on vain ajan kysymys.

Kriisit ovat tilaisuuksia oppia, että aiemmin vallinneet teoriat ja ideat eivät toimi. Nousee uusia liikkeitä ja episteemisiä yhteisöitä, jotka vievät kriisien ja oppimisen dialektiikkaa eteenpäin; ja nousee uusia Syrizan ja Podemoksen kaltaisia puolueita. Toisaalta mitä enemmän aiemmat ideat on lukittu kiinni sopimuksiin ja institutionaalisiin järjestelyihin, sitä suurempi kriisi vaaditaan, jotta kollektiivista oppimista voisi todella tapahtua.

Ihmisten arkielämiin syvästi vaikuttavien talouskriisien lisäksi myös konfliktit ja sodat ovat keskeisiä, koska ne lietsovat pelkoa ja herättävät vahvoja tunteita. On ollut ennakoitavissa, että maailma siirtyy asteittain uuteen voimien tasapainottelun järjestelmään, jossa Yhdysvallat, EU, Kiina ja osin myös Venäjä pelaavat globaalia vaikutusvaltapeliä, liittoutuvat keskenään ja muiden kanssa ja jakavat etupiirejä. Vaikka sota Ukrainassa on ollut yllätys, siihen johtanut logiikka ei. Naton ja EU:n laajeneminen itään ja Venäjän sisäinen kehitys ovat yhdessä tuottaneet uuden turvallisuuskompleksin. Turvallisuusdilemman ydin on siinä, että ”toinen” tulkitsee ”meidän” yrityksemme kohottaa puolustusvalmiutta valmisteluna hyökkäykseen. Tämä voi johtaa asevarustelukierteeseen ja konfliktin syvenemiseen, ja pahimmassa tapauksessa lopulta jopa suursotaan.

Taustalla on kuitenkin myös sellaisia poliittisen talouden prosesseja, jotka olennaisesti liittyvät maailmanlaajuiseen uusliberalisaatio-prosessiin. Vuosien 2008-9 globaali rahoituskriisi teki syvän loven Venäjän talouteen, samalla vakuuttaen Moskovon siitä, että Yhdysvaltain yksipuolisen johtoaseman päivät ovat luetut. Putinin uuden kauden alkaessa 2012 alkoi vaikuttaa yhä vaikeammalta toistaa edellisen vuosikymmenen talouskasvua, ja legitimaatioperustaa täytyy etsiä muualta. Myös Ukrainan kriisin taloudelliset taustat ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Vuonna 2009 Ukrainan BKT tipahti 15%, eikä maa ole sen jälkeen kunnolla toipunut. Eurokriisi ei ole auttanut asiaa. Suuri vaihtotaseen alijäämä ja ulkoinen velkaantuminen veivät Ukrainan lähelle vararikkoa vuonna 2013. Siitä sota alkoi. EU:n ”austerity”-politiikan johdolla Ukrainan talousalamäki on edelleen syventynyt.

Kriisien ja oppimisen dialektiikka koskee myös sotia ja niiden uhkaa. Kuitenkin konfliktien laajenemisvaiheessa oppiminen on usein taannehtivaa tai patologista. Sodan logiikka perustuu yksinkertaiseen vastakkainasetteluun: joko olet meidän puolellamme tai meitä vastaan. Tämä ei paranna rauhan ja pluralistisen turvallisuusyhteisön – kosmopoliittisen moniäänisyyden ja globaalin demokratian – asiaa ajavan vasemmiston asemaa.

Samaan aikaan toisaalla EU:n osittainen hajoaminen on lähellä. Kreikan ero eurosta muuttaisi euroalueen luonnetta. Tähän asti euro on ollut tulevan liittovaltion yhtenäisvaluutta. Jos Kreikka lähtee, euro tulee näyttäytymään myös monien sijoittajien mielissä väliaikaiselta kiinteiden valuuttakurssien järjestelmältä. Spekulaatio sillä, kuka lähtee seuraavaksi, voi alkaa. Joillekin maille ja puolueille Kreikan ero voi myös toimia mallina siitä mikä on mahdollista ja toivottavaa ja mikä ei. Lisäksi Britannia on järjestämässä kansanäänestyksen EU:ssa pysymisestä vuonna 2017. EU:n osittainen hajoaminen tavalla tai toisella voi olla se kriisi, joka mahdollistaa suunnan kääntämisen.

Niin maailmantalouden uusi kriisi kuin EU:n osittainen hajoaminen kiihdyttäisivät Suomen poliittis-taloudellista kierrettä alaspäin. Tämä on tilaisuus vasemmistolle yrittää viimein saada epäilevät kansalaiset oman talouspoliittisen visionsa taakse. Se edellyttää kuitenkin onnistunutta retoriikkaa kaikilla tasoilla (eetos, paatos, logos ja valikoiva populismi) ja myös sitä, että vasemmisto joko saa tai ottaa riittävän tilan mediassa omille näkemyksilleen. Podemos Espanjassa rahoitti omaa TV-debattiaan, samalla kuin se onnistui saamaan aikaan itseään vahvistavan populaarin prosessin, jossa media- ja somehuomio vahvistavat toisiaan.

Vaalivuonna 2019 pidetään ensin eduskuntavaalit ja heti perään EP-vaalit. Molemmat ovat yhtä tärkeitä. Vasemmistopuolueiden suosion nousu muualla Euroopassa jo itsessään tukisi vasemmiston asemaa myös Suomessa. Voimasuhteiden muuttuminen EU:ssa edesauttaisi vasemmistolaisen talouspolitiikan menestymisen mahdollisuuksia Suomessa, ja päinvastoin. Odotuksena on, että uusliberalisaatio-prosessi tulee suhteellisen rauhanomaiseen päätepisteeseensä 2020-luvulla. Jollei näin käy, on todennäköistä, että edessä on maailmanhistoriallinen suuronnettomuus, niin vaarallisia ovat monet vallitsevat tendenssit. Jos sellainen tapahtuu, demokraattista ja kosmopoliittista vasemmistoa tullaan kaipaamaan enemmän kuin koskaan aiemmin – viemään ihmiskunnan oppimista eteenpäin.

12. Johtopäätöksiä

Vasemmisto on kriisissä. Sanaa ”kriisi” käytetään tiuhaan ja usein sellaisessa löyhässä merkityksessä, jossa mikä tahansa vaara tai uhka jostain haitallisesta seurauksesta voi muodostaa kriisin. Varsinaisesti kriisi tarkoittaa käännekohtaa prosessissa, joka voi johtaa yhteiskunnallisen järjestelmän tai organisaation luonteen muuttumiseen.

Etymologisesti kriisi on yhteydessä sanaan *kritiikki*. Kritiikin kohteena on kriisin aiheuttaja. Käsitteet kriisien syistä ovat aina kiistanalaisia, mutta voivat silti olla hyvin perusteltuja. Riippumatta käsityksestä kriisin syistä, sanan ”kriisi” käyttö viittaa oletukseen, että edessä on ratkaiseva käännekohta. Joskus viitataan sanan kiinankieliseen merkitykseen (tai yhteen vakiintuneeseen tapaan ymmärtää vastaava kiinankielinen termi), jonka mukaan kriisi tarkoittaa samaan aikaan sekä uhkaa että mahdollisuutta. Parhaimmillaan kriisi tarkoittaa *mahdollisuutta oppia*. Näin myös vasemmiston kriisi pitää ymmärtää. Se on mahdollisuus oppia toimimaan paremmin ja menestyksellisemmin.

Tämän muistion pääargumentti on, että vasemmiston kriisillä on monia toisiinsa kytkeytyneitä syitä, jotka voidaan osin ymmärtää klassisen retoriikan peruskaavan avulla – eetos, paatos, logos – täydennettynä valikoivan populismin teorialla. Eetoksen tasolla vasemmistolla on historiallisesti kerrostunut moniongelma uskottavuutensa kanssa, alkaen SKDL-aikaisista merkityksistä ja päätyn osallistumiseen uusliberalisaatiota edistävään hallitustyöskentelyyn ja puolueen sisäiseen yhtenäisyyttä vaativaan toimintakulttuuriin.

Myös retorinen paatos on ollut kaikkea muuta kuin onnistunutta. Kärsimyksen ja muutoksen teemojen sekä vaikuttavalle retoriikalle välttämättömän ylevyyden ja mahtipontisuuden sijasta puolueen retoriikka ja symboliikka on juuttunut menneen puolustamiseen, särmikkyyydestä pehmenettyihin ylimalkaisiin muotoiluihin, tunkkaisiin mustekuvioihin, mummonmökkeihin ja joihinkin SKDL-aikaisiin symboleihin.

Puolueen logos – järki – on ollut enemmän kohdallaan kuin sen eetos ja paatos, mutta siinäkin suhteessa olisi vahvistamisen varaa. On vaativa tehtävä ylittää vallitsevat rakenteellisen vallan suhteet sekä median ja rahan valta, kun oma näkemys järkevistä ja oikeasta poikkeaa valtavirrasta. Puolue tarvitsee uskottavaa asiantuntemusta mahdollisimman laajalta pohjalta ja jokaiselta yksityiskohdaltaan läpimietittyjä ja perusteltuja esityksiä. Myöskään hallitukseen pääsyn tavoittelussa ei ole mieltä, jollei ole selkeää ja toimivaa ohjelmaa, jota aiotaan johdonmukaisesti noudattaa.

Identiteetti- ja ympäristöpolitiikan puolella vasemmisto on yhä enenevässä määrin alkanut toimia samalla kentällä vihreiden kanssa. Tämä ei kuitenkaan riitä laajenevan kannatuksen pohjaksi. Vallitsevassa kapitalistisessa markkinayhteiskunnassa tämän ”punavihreä-kulttuuriliberaalin” kentän laajeneminen nykyisestä ei näytä todennäköiseltä. Lisäksi vihollisen rakentaminen oikeisto-populismista voi olla lyhytnäköistä, sillä monet vähän koulutetut, työttömät ja perusduunarit pitävät perussuomalaisia rehdimpänä ja uskottavampana kuin vasemmistoa. Tarvitaan kriittistä dialogia, uskottavaa retoriikkaa vaihtoehtoista (uudelleen teollistaminen jne) ja suoranaista vasemmisto-populismia kilpailemaan näistä äänistä. Asetelma kaudelle 2015–19 on tähän otollinen.

Niin Suomen talouden kuin politiikankin kohtalo riippuu EU:n ja maailmantalouden kehityksestä. Refleksiivisesti moderni ajattelutapa osaa suhteuttaa oman toimintansa ja sen ehdot laajempiin konteksteihin, joista se on itsetietoisesti vain osa. Vapauden ja tasa-arvon lisääminen edellyttää kamppailua eurooppalaisen ja globaalin demokratian puolesta. Samaa voi sanoa ainakin yhtä vahvasti rauhan ja ekologisuuden tavoitteista. Elämme kaikki samalla pienellä planeetalla ja kohtalomme ovat peruuttamattomasti yhteenkietoutuneita.

Kysymys siitä, pitäisikö vasemmisto-puolue perustaa uudelleen, jotta menneisyyden taakoista ja uskottavuusongelmista päästäisiin kertaheitolla eroon, on vasemmiston tulevaisuuden kannalta aivan olennainen. Syrizan ja Podemoksen esimerkit kertovat, että uudella puolueella voisi olla erinomaiset mahdollisuudet päästä ainakin kansalliseen johtoasemaan. Hegemonia-kamppailun kääntäminen omaksi eduksi edellyttää lisäksi aktiivista ja perinpohjaista osallistumista poikkikansalliseen demokraattiseen liikkeeseen.

Puoluetta voidaan uudistaa nimen, johdon, toimintakulttuurin ja organisaation tasoilla. Kaikkia tarvitaan. Uudistuksen pitää olla niin perusteellisia, että ulospäin näkyy *uusi puolue*. Kuten olen tässä muistiossa esittänyt, tällaisten uudistusten pitäisi riittää, vaikka kokonaan uuden puolueen perustamistakin kannattaa harkita.

Joka tapauksessa tulevalta vasemmistopuolueelta edellytetään aivan uudenlaista kosmopoliittisuutta kaikessa toiminnassa. Ilman eurooppalaista ja globaalia yhteistoimintaa ei rakenteellisen vallan suhteisiin saada muutoksia. On myös hyväksyttävä, että eurooppalaiset ja globaalit muutokset vievät aikaa. Sitä mitä vasemmistoliittokin on ollut mukana rakentamassa (joskin lähinnä passiivisessa roolissa), ei ole helppo muuttaa.

Viimein uuden vasemmistopuolueen on alettava ajaa muutoksia rahan ja median rooliin vaaleissa. Poliittinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasaveroisen osallistumisen mahdollisuutta niihin prosesseihin, missä yhteisiä lakeja säädetään ja päätetään yhteisestä hyvästä. Kaikkien kansalaisten tosiasiallisten poliittisten vapauksien pitää olla yhtäläisiä riippumatta mitä luokkaa, asemaa tai mielipidesuuntausta he edustavat.

Poliittisia yhdistyksiä ja varsinkin puolueita ja vaalikampanjoita täytyy tukea poissulkevasti vain yhteisistä verovaroista. Yksityisellä rahalla ei ole asiaa demokraattisen politiikan kentille. Myös Suomessa tarvitaan kokonaan uusi vaalirahoituslaki. Kaikki yksityiset lahjoitukset voidaan kieltää. Jokaiselle puolueiden nimeämälle kansanedustajaehdokkaalle pitää antaa kampanjaa varten sama julkinen summa käyttöön. Sen ei tarvitse olla suuri. Myös oman rahan käytölle pitää asettaa selkeä katto, esimerkiksi 5000 tai 10 000 euroa.

Myös median roolia pitää säännellä joko selkeän ohjeistuksen tai lakien kautta. Jos esimerkiksi vaaleissa noudatetaan jonkinlaisia ”vaalikalanteni”-periaatteita, niiden pitää koskea kaikkia ehdokkaita ja medioita samalla tavalla. Mieliäpidetiedustelujen ohjaavaa vaikutusta voidaan hillitä kieltämällä mieliäpidetiedustelujen tekeminen ja julkaiseminen esimerkiksi kaksi kuukautta ennen vaaleja. Myös puheenjohtajakeskeisyydestä pitää luopua. Puolueilla pitää olla mahdollisuus lähettää kuka tahansa edustaja vaalitentteihin.